بنیاتنەرانی بیرۆک
TURKEY
RUSSIA
SYRIA
IRAQ
IRAN
SAUDI
ARABIA

پێشەکی

بیرۆک مەبەستمن لەمە هەوەیە کە هەموو هەو شتانەی کە پەیوەستن یان هۆکارن بۆ لاوازبونی نەتەوەیەک یان سرینەوەی باس دەکەین و کۆمەلێک شتت بۆ دەردەکەوێ کە وادەکات لە خۆت و کۆمەلگا بگەیت

نەتەوەیی بوون ؛نەتەوەیی بوون بەلای من بریتیە لە مامۆستایەکی زۆرباس بۆ قوتابیەکان ،خوێندکارێکی باش،کارگوزارێکی باش،سیاسیەکی باش،دایکیکی باش ،باوکێکی باش ،هەر پیسەیەکی تر ،چونکە باشبون لەم بابەتانە نەوەیەکی زۆرزان دروستدەکەیت.

کاتێک هەر کەسێک لە شوێنی خۆیدا (مامۆستا، قوتابی، باوک، دایک، کارگوزار) باشترین و دڵسۆزترین بێت، زنجیرەیەکی بەهێز لە گۆڕانکاری دروست دەبێت کە ڕاستەوخۆ دەبێتە هۆی پێشکەوتنی نەتەوە. لێرەدا بە کورتی ڕوونی دەکەینەوە بۆچی باشبوون لەم پێگەیانەدا نەتەوەکەت پێش دەخات:

١-مامۆستا و قوتابی: بنیاتنانی ژێرخانی فیکری

مامۆستای باش؛

تەنیا زانیاری ناڵێتەوە، بەڵکو عەقڵەکان بێدار دەکاتەوە، بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە و خۆشەویستی بۆ زانست لە دڵی قوتابیدا دەچێنێت.

قوتابی باش:

دەبێتە کەرەستەی خاوی داهاتووی نەتەوەکە؛ ئەو زانایە، پزیشکە، یان ئەندازیارەی کە سبەی کۆمەڵگە بەڕێوە دەبات.

ئەنجام:

نەتەوەیەک دروست دەبێت کە بە زانست و زانیاری چەکدارە، نەک بە نەزانی و دەمارگیری.

دایک و باوک:

٢-دروستکردنی هاوڵاتی تەندروست

خێزان یەکەمین قوتابخانەی مرۆڤە. دایک و باوکی باش نەوەیەک پەروەردە دەکەن کە خاوەن **مۆراڵ و بەهای بەرز** بێت، ڕێزی یاسا بگرێت، و بەرپرسیارێتی هەڵبگرێت.

ئەنجام:

کاتێک بنەمای خێزان تەندروست بوو، تاوان کەم دەبێتەوە، هاوسۆزی کۆمەڵایەتی زیاد دەکات و نەوەیەکی دەروون دروست دێتە کایەوە.

٣-سیاسی و کارگوزار: ڕێکخستن و پاک ڕاگرتنی وڵات

سیاسی باش:

بەرژەوەندی گشتی دەخاتە پێش بەرژەوەندی تایبەتی، داهاتووی نەتەوەکەی ناکاتە قوربانی دەستکەوتی کاتی، و دادپەروەری دەچەسپێنێت.

کارگوزاری باش:

نیشتمانەکەی وەک ماڵی خۆی دەبینێت و بە دڵسۆزییەوە خزمەت دەکات.

ئەنجام:

دادپەروەری سیاسی لە سەرەوە و دڵسۆزی لە خوارەوە، ژینگەیەکی لەبار بۆ گەشەکردنی ئابووری و کۆمەڵایەتی دروست دەکات.

پوختە:

کاتێک هەمووان لە .نەتەوە تەنیا خاک و سنوور نییە، بەڵکو **کاوڵنەکردنی ئەرکەکانە** پیشەکەی خۆیاندا «باشترین» دەبن، وەک ئەوە وایە هەر کەسەو خشتێک بخاتە سەر دیوارەکە؛ لە کۆتاییدا قەڵایەکی کۆنکرێتی و بەهێز لە نەتەوەیەکی زۆرزان، پێشکەوتوو و سەربەرز دروست دەبێت کە هیچ زریانێک ناتوانێت بیرووخێنێت.

بناغەی کۆمەڵگا

هەموو هەو شتانەی کە لە خوارەوە دێن بۆ چاسپاندنی فەلسەفە و بیرکردنەوەییەنە لەسەر کۆمەڵێک خەلک ،هەریەکەیان بە جۆرێک کار لە کۆمەڵێک کەس دەکەن:

.حکومەت...

ئەو رێگایانەی کە حکومەت دەیگرێتە بەر بۆ چەسپاندنی فەلسەفەکەی..

..نوخبە...

کێن و چین...

یانەی وەرزسی...

هونەر..

موزیک[زانستی دەروونی]..

کەسایەتی بەناوبانگ...

سینەما....

یاری ڤیدیۆیی....

هیتر...

دروستکەردنی کەسانی بەناوبانگ...

چیرۆک....

..روخساری کوردبوون......

..هەستی نەتەوەییی چیت پیێ دەبەخشیێ......

..دروستکردنی هەستی کێبرکێ ....

چی بکەین؟

پەروەردە.

وەزارەتی کۆمەلایەتی و وەرزشی.

پێشکەوتنی وەرزش و هونەر.

پێشکەوتنی سینەما.

وەزارەتی پاراستنی ناسنامەی نیشتیمانی و گەشەپێدانی کۆمەلایەتی.

وەزارەتی گەنجان..

حکومەت

حکومەت ئەوانەی کە حکومەتیان دەکەوێتە دەست کۆمەڵێک بیرۆکەی دوورمەودایان هەیە یەکێک لەم ویستانەش هەوەیە کە خەلک بە پێی ویستی هەوان ڕەفتاربکەن دەکرێت هەمە بۆ هۆشیارکردنەوەیان بی یان درێژکردنەوەی ماوەی هکومرانیان .

ئەو رێگایانەی کە بەکاریاندەهێنیێ ؛

ناچارکردنی خالکی بۆ قبولکردنی فەلسەفەکەیان هەویش بە کۆسپدانان بۆ رێگەکەیان

بۆنمونە :

رێگەنەدان بۆ کارکردنیان هەگەر قبولیان نەکەیت یان پشتگیریتناکەن

مێژوو پرە لەو نموونانەی کە پیشانی دەدەن چۆن حکومەت و دەسەڵاتە جیاوازەکان (چ دکتاتۆری و چ ئایدۆلۆژی) هەوڵیان داوە فەلسەفە، بیروباوەڕ، یان سیستمی سیاسی خۆیان بەسەر کۆمەڵگادا بسپێنن. ئەم پرۆسەیە زۆرجار بە تێکەڵەیەک لە **قەناعەتپێکردنی نەرم** و **زەبروزەنگی ڕەق** بەڕێوەچووە.

لێرەدا سەرەکیترین ئەو ڕێگایانە دەخەینە ڕوو کە حکومەتەکان بەکاریان هێناوە بۆ ناچارکردنی خەڵک لە قبوڵکردنی فەلسەفەکەیان:

١-کۆنترۆڵکردنی سیستمی پەروەردە (پەروەردەکردنی ئایدۆلۆژی)

یەکێک لە کاریگەرترین ڕێگاکان، دەستپێکردنە لە تەمەنی منداڵییەوە. حکومەتەکان پرۆگرامەکانی خوێندن دادەڕێژنەوە بە شێوەیەک کە تەنها گێڕانەوەی فەرمی دەسەڵات فێری منداڵان بکرێت

ئامانج:

دروستکردنی نەوەیەک کە فەلسەفەی دەسەڵات وەک "ڕاستی ڕەها" ببینێت و هیچ گومانێکی لێنەکات..

نموونە:

لە سەردەمی ئەڵمانیای نازی یان یەکێتی سۆڤیەتدا، کتێبە خوێندنەکان بە تەواوی داڕژابوونەوە بۆ خزمەتی ئایدۆلۆژیای حیزبی فەرمانڕەوا.

٢-میدیای ئاڕاستەکراو پرۆپاگەندە

حکومەتەکان هەمیشە هەوڵیان داوە تەواوی هۆکانی ڕاگەیاندن (ڕۆژنامە، ڕادیۆ، تەلەفزیۆن، و لەم دواییانەشدا ئینتەرنێت) بخەنە ژێر ڕکێفی خۆیانەوە.

بڵاوکردنەوەی بەردەوامی دروشمەکان و پیرۆزکردنی سەرکردەکان.

شێواندنی ڕاستییەکان و نیشاندانی فەلسەفەی دەسەڵات وەک ..تەنها ڕێگای ڕزگاری یان خۆشگوزەرانی.

(Censorship) قەدەغەکردنی هەر بیروڕایەکی جیاواز.

٣- بەکارهێنانی ترس و زەبروزەنگ

کاتێک ڕێگا نەرمەکان سوودیان نەبووبێت، حکومەتەکان پەنایان بۆ هێزی ڕەق بردووە بۆ سەرکوتکردنی هەر جۆرە بەرگرییەک.

دروستکردنی دەزگای ئەمنی بەهێز و پۆلیسی نهێنی:

بۆ چاودێریکردنی هاوڵاتیان.

سزادانی توند:

زیندانیکردن، ڕاوەدونان، یان لەسێدارەدانی ئەو کەسانەی کە دژی فەلسەفە و یاساکانی دەسەڵات دەوەستانەوە، تا ببێتە پەند بۆ ئەوانی تر.

”٤-دروستکردنی "دوژمنی هاوبەش

بۆ ئەوەی خەڵک ناچار بن لەژێر چەتری فەلسەفەی دەسەڵاتدا کۆببنەوە، حکومەتەکان زۆرجار مەترسییەکی دەرەکی یان ناوەکی گەورە دەکەنە بیانوو.

پێدانی ئەم پەیامە بە خەڵک:

“ *ئەگەر پشتگیری فەلسەفە و سیستمی ئێمە نەکەن، دوژمنان لەناوتان دەبەن.”* ئەمەش وایان لێدەکات لەبەر ترسی هێرش یان ناسەقامگیری، ڕازی بن بەو واقیعەی هەیە.

نمونە\کامالیستەکان بۆ دروستکردنی کۆماری تورکیا کوردیان بەکارهێنا.

٥-وابەستەیی ئابووری (قوتی خەڵک)

حکومەتە سەرکوتکەرەکان زۆرجار ئابووری و سەرچاوەکانی بژێوی دەکەنە ئامرازێک بۆ کۆنترۆڵ.

ئەگەر هاوڵاتییەک دڵسۆزی خۆی بۆ فەلسەفەی دەسەڵات نیشان نەدات، کارەکەی لەدەست دەدات، یان بێبەش دەکرێت لە مافە سەرەتاییەکانی وەک خواردن، خانوو، و خوێندن. بەم شێوەیە مرۆڤەکان ناچار دەبن لە پێناو مانەوەی خۆیان و خێزانیان، ملکەچی سیستمەکە بن.

پوختە:

حکومەتەکان بۆ چەسپاندنی فەلسەفەکەیان، جەستە و عەقڵی مرۆڤەکانیان پێکەوە کردووەتە ئامانج؛ عەقڵ لە ڕێگەی **میدیا و پەروەردەوە**، و جەستەش لە ڕێگەی **یاسا، ترس، و ئابوورییەوە.**

I ♥ KURDISTAN

نوخبە

مەبەستمان لە نوخبە هەوەیە کە هەر کەس و دامەزراوەیەک بتوانن کاریگەریان لەسەر بیرکردنەوەی کۆمەلگا هەبێ ،وە زۆرکات دروست دەکرێت بۆ هەوەی کە فەلسەفەکەیان فراوان بکەن .

نمونە یانەی وەرزشی گۆرانی بێژ یاریزان و کەسی بەناو بانگ نوسەر و میدیا و سینەما و یاری ڤیدیۆیی و هیتر.

١-کەتەلۆنیا- (FC Barcelona) یانەی بارسێلۆنا

ئەمە بەناوبانگترین نموونەی جیهانییە. لە سەردەمی دیکتاتۆریەتی جەنەراڵ فرانکۆ لە ئیسپانیا (١٩٣٩-١٩٧٥)، حکومەت هەوڵی تەواوی دا بۆ سڕینەوەی ناسنامەی کەتەلۆنییەکان؛ زمانی کەتەلۆنی، ئاڵاکەیان، و کلتورەکەیان بە تەواوی قەدەغە کرا.

کاریگەریی یانەکە:

یاریگای بارسێلۆنا (کامپ نو) بووە تەنها شوێن لە تەواوی ئیسپانیادا کە خەڵکی کەتەلۆنیا دەستیان پێی دەگەیشت و دەیانتوانی تێیدا بە زمانی دایکی خۆیان قسە بکەن و هاوار بکەن، بەبێ ئەوەی پۆلیس بتوانێت هەموویان دەستگیر بلێت.

دروشمی یانەکە:

دروشمی ناسراوی یانەکە **“Més que un club”** (**زیاتر لە یانەیەک**) ڕێک لەو سەردەمەوە سەری هەڵدا، چونکە بارسێلۆنا تەنها تیپێکی تۆپی پێ نەبوو، بەڵکو وەزارەتی دەرەوە و سوپای بێ چەکی کەتەلۆنیا بوو بۆ مانەوەی نەتەوەکەیان.

٢-ئێرلەندییەکان لە سکۆتلەندا- (Celtic FC) یانەی سێڵتیک

یانەی سێڵتیک لە ساڵی ١٨٨٧ لە شاری گلاسگۆ لە سکۆتلەندا لەلایەن کۆچبەرە ئێرلەندییەکانەوە دامەزرا. لەو سەردەمەدا ئێرلەندییەکان بەهۆی هەژاری و جیاکاریی ڕەگەزی و ئاینییەوە لەلایەن بەریتانییەکانەوە دەچەوسانەوە

سەرەتای دروستبوونی سێلتیک

کاریگەریی یانەکە:

سێڵتیک بوو بە چەقێک بۆ کۆکردنەوەی کۆچبەرە ئێرلەندییەکان، پاراستنی کلتورە کەتۆلیکی و ئێرلەندییەکەیان، و ناساندنی کێشە نەتەوەییەکەیان بە جیهان. یانەکە ڕێگای نەدا کلتور و ڕەچەڵەکی کەمینەی ئێرلەندی لەناو کۆمەڵگای سکۆتلەندیدا بتوێتەوە.

٣-كرواتيا- (Dinamo Zagreb) یانەی دینامۆ زاگرەب

پێش هەڵوەشاندنەوەی یەکێتی یوگۆسلاڤیا لە نەوەدەکانی سەدەی ڕابردوودا، دەسەڵاتی ناوەندی (کە بەدەست سربەکانەوە بوو) هەوڵی سەرکوتکردنی نەتەوەکانی تری وەک کرواتییەکانی دەدا.

شەوی شەڕەکە

کاریگەریی یانەکە:

یانەی دینامۆ زاگرەب ببووە هێمای نەتەوەیی کرواتییەکان. لە ١٣ی ئایاری ١٩٩٠دا، لە یارییەکی مێژووییدا لە نێوان دینامۆ زاگرەب و ڕێد ستار بلگراد (تیپی سربەکان)، شەڕێکی گەورە لە نێوان هاندەران و پۆلیسدا ڕوویدا. هێرشبەری کرواتی، **زڤۆنیمیر بۆبان**، شەقێکی لە پۆلیسێکی سربی دا بۆ پاراستنی هاوڵاتییەکی کرواتی. ئەم ڕووداوە وەرزشییە وەک "شەقێک کە سەرەتای جەنگی سەربەخۆیی کرواتیا بوو" دەناسرێت و ڕۆحی نەتەوایەتی کرواتی تەقاندەوە.

٤-چیللی- (Club Deportivo Palestino) یانەی فەلەستین

ئەمە نموونەیەکی زۆر سەیرە؛ یانەیەکی تۆپی پێیە لە وڵاتی چیللی لە ئەمریکای باشوور (دوور لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست)، کە لە ساڵی ١٩٢٠ لەلایەن کۆچبەرانی فەلەستینییەوە دامەزراوە.

کاریگەریی یانەکە:

ئەم یانەیە لە دووری هەزاران کیلۆمەترەوە، ناسنامە، ئاڵا، و کێشەی نەتەوەیی فەلەستینی بە زیندویی هێشتووەتەوە. تەنانەت مەحمود عەباس (سەرۆکی دەسەڵاتی فەلەستین) جارێک ووتی: " *ئەم یانەیە تەنها تیپێکی وەرزشی نییە، بەڵکو باڵیۆزی دووەمی گەلی فەلەستینە لە جیهان.*

ئەی لەسەر ئاستی ناوخۆیی (کوردستان)/

ئێمە لە مێژووی خۆشماندا نموونەی هاوشێوەمان هەیە. بۆ نموونە، **یانەی وەرزشی سلێمانی**، **یانەی هەولێر**، یان **یانەی دهۆک** لە سەردەمی ڕژێمی بەعسدا..

سەرباری ئەوەی دەسەڵات هەوڵی عەرەباندنی ناوچەکانی دەدا، بەڵام کاتێک یانەیەکی کوردی لە بەغداد یان لە شارەکانی تر یاری دەکرد و دەیبردەوە، بۆ خەڵکی کوردستان ئەوە تەنها سەرکەوتنێکی وەرزشی نەبوو، بەڵکو سەلماندنی بوون و سەرکەوتنی نەتەوەیەک بوو بەسەر زاڵمەکەیدا. یاریگاکان دەبوونە شوێنی وتنەوەی سرودی نیشتمانی و بەرزکردنەوەی ورەی گەنجان.

پوختە؛

یانە وەرزشییەکان دەبنە "دەنگی بێدەنگەکان". کاتێک نەتەوەیەک بێبەش دەکرێت لە سوپا، پەرلەمان، و میدیای ئازاد، **یاریگای وەرزشی** دەبێتە ئەو پەرلەمانە کاتییەی کە ناسنامەی نەتەوەیی تێدا دەپارێزرێت.

ناوەکەی (ئامەد)؛ گەڕانەوەی بۆ ناسنامەی ڕەسەن

حکومەتی تورکیا لە مێژوودا ناوی شار و گوندە کوردییەکانی گۆڕیوە بۆ ناوی تورکی (بۆ نموونە ناوی "ئامەد" گۆڕدرا بۆ "دیاربەکر"). کاتێک لە ساڵی ٢٠١٤دا ئەم یانەیە و ڕەنگەکانی کردە (سەوز، سوور، و سپی)، **"ئامەد سپۆر"** ناوی خۆی گۆڕی بۆ ئەمە خۆی لە خۆیدا پەیامێکی سیاسی و کلتوری بەهێز بوو. ئەوان بە فەرمی ناوی مێژوویی و کوردیی شارەکەیان لە ناو جەرگەی وەرزشی تورکیادا چەسپاندەوە.

٢-یاریکردن لە ژێر گۆشەگیری و ڕەگەزپەرستیدا

ئامەد سپۆر لە زۆربەی ئەو شارە تورکیانەی کە سەردانی دەکات بۆ یاریکردن، ڕووبەڕووی هێرشی ڕەگەزپەرستانە، هوتافی دژە کورد، و تەنانەت توندوتیژی جەستەیی دەبێتەوە (وەک ئەوەی لە یارییەکەی دژ بە "بۆرسا سپۆر" لە ساڵانی ڕابردوودا ڕوویدا کە هاندەرانی ڕکابەر وێنەی هێماکانی تاریکترین قۆناغی چەوساندنەوەی کوردیان بەرزکردەوە).

.

هاندەرانی هامەد سپۆر

کاردانەوەی خەڵک:

ئەم نەهامەتییانە نەک تەنها هاندەرانی شارەکە، بەڵکو تەواوی کوردی لە دەوری یانەکە کۆکردەوە. خەڵک وەک "تیپی نەتەوەیی" سەیری دەکەن و سەرکەوتنی ئامەد سپۆر بە سەرکەوتنی کەرامەت و ئیرادەی خۆیان دەزانن.

٣-یاریگای ئامەد وەک پەرلەمانێکی میللی

لەو قۆناغانەی کە نوێنەرانی سیاسی کورد دەستگیر دەکرێن یان شارەوانییەکان دەستیان بەسەردا دەگیرێت، یاریگای ئامەد سپۆر دەبێتە تەنها شوێنی گشتی کە تێیدا کوردان بە کۆمەڵ کۆببنەوە.

لەوێ بە کوردی گۆرانی دەڵێن، هاوار دەکەن، و کلتوری خۆیان دەپارێزن. ئەم یاریگایە دەبێتە شوێنێک بۆ دەربڕینی ئەو دەنگەی کە لە دەرەوەی یاریگا خنکێنراوە.

٤-سەرکەوتنی مێژوویی (بۆ نموونە سەرکەوتن بۆ خولی پلە یەک)

کاتێک یانەکە لە ساڵی ٢٠٢٤دا توانی بە پاڵەوانێتی سەربکەوێت بۆ خولی پلە یەک (TFF 1. Lig) ، ئاهەنگگێڕانی خەڵک تەنها بۆ سەرکەوتنێکی وەرزشی نەبوو. ملیۆنان کورد لە ئامەد، ئەستەمبوڵ، و تەواوی جیهان ڕژانە سەر شەقامەکان. ئەمە پەیامێک بوو بۆ سیستمەکە کە: *سەرباری هەموو سزاکان، قەدەغەکردنی* “*هاندەرانمان لە یارییەکانی دەرەوە، و جیاکارییەکان، ئێمە هێشتا لێرەین و دەتوانین سەرکەوین.*

زۆربەی کوردەکانی تورکیا و باکوری کوردتان لە ریی یانەکانی فەنەر و گەلەتە وەلاو ئینتیمایان بۆ ئالا و کلتوری تورک دروستبووە!

یانەی وەرزشی پەیوەست بە دۆزی کورد:دەبێت یاریزان و یانەی کوردستانی زۆر زیاتر بێت تاوەکو کوردستان هەژمونی بەسەر خولی ئەستێرەکانی عێراق هەبێ،وە یاریزان و یانەکان ئەرکی خۆیان بەجێبگەینن سەبارەت بە دۆزی کورد لە رێگای بلاوکردنەوەی هۆشیاری بۆ هاندەرەکانیان .

هەولێر ،سلێمانی ،نەورۆز، زاخۆ ،دهۆک، هەندرێن، پێشمەرگە، ئارارات سیروانی نوێ ،ئاکری ،کەرکوک،دوکان،خەبات،چوارقورنە.....

دەبی بەشداربن لە خولی ئەستێرەکانی عێراق وە بە جۆریکیش خولی کوردستان بەهێز بێت.

کاتێک زمان قەدەغە دەکرێت و نووسینی کتێب دەبێتە هۆی زیندانیکردن، **کاسێتی گۆرانی و موزیک** بە شێوەیەکی نهێنی دەستبەدەست دەکات و دەبێتە پارێزەری سەرەکی زمان و مێژووی نەتەوەکە.

لێرەدا چەند نموونەیەکی مێژوویی و زیندوو دەخەینە ڕوو:

١-شەهید مەزهەر خالقی، حەسەن زیرەک و محەمەدی ماملێ (ڕۆژهەڵات و باشوور)

لەو سەردەمانەی کە کورد لە ژێر چەوساندنەوەی توندا بوو و میدیایەکی فەرمی نەبوو، دەنگی ئەم مامۆستایانە لە ڕێگەی ڕادیۆی بەغداد (بەشی کوردی) یان ڕادیۆی کرماشان و کاسێتەکانەوە دەگەیشتە هەموو ماڵێک..

کاریگەرییەکەیان:

ئەوان فۆلکلۆر و زمانی کوردییان لە فەوتان پاراست. گەنجانی ئەو سەردەمە بە گۆرانییەکانی ئەوانەوە زمانی ئەدەبی و جوانیی نیشتمانیان ناسی، ئەمەش وایکرد کلتوری کوردی لە ناو نەچێت.

٢-شڤان پەروەر (باکووری کوردستان)

شڤان پەروەر لە ساڵانی حەفتا و هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا ببووە داینەمۆی ڕاپەڕینی هۆشیاریی نەتەوەیی لە باکووری کوردستان، لەو سەردەمەی کە تەنانەت وتنی وشەی "کورد" سزای زیندانی قورسی لەسەر بوو.

کاریگەرییەکەیان:

کاسێتەکانی شڤان بە قاچاخ و نهێنی لە ژێر خاکدا دەشاردرانەوە و دەستبەدەست دەکران. گۆرانییەکانی وەک "کێنە ئەم" (ئێمە کێین) یان گۆرانییەکانی تر، تەنها مۆسیقا نەبوون، بەڵکو وانەی مێژوو و ناسنامە بوون بۆ ملیۆنان کورد کە پڕیان دەکردن لە شانازی نەتەوەیی.

٣-(Ahmet Kaya) ئەحمەد کایا

ئەحمەد کایا گۆرانیبێژێکی گەورەی ناوداری تورکیا بوو، بەڵام کاتێک لە ساڵی ١٩٩٩ لە مەڕاسیمێکی فەرمیدا ڕایگەیاند کە دەیەوێت گۆرانییەکی کوردی بڵێت و کلیپێکی بۆ بکات، ڕووبەڕووی هێرشێکی ڕەگەزپەرستانەی توند بویەوە و ناچار کرا وڵات جێبهێڵێت.

کاریگەرییەکەیان:

کایا بەم هەڵوێستەی و بە گۆرانییەکانی بوو بە سیمبولی قوربانیدان لە پێناو زمان و ناسنامەی دایکدا. ئەو بە جیهانی نیشاندا کە چۆن دەسەڵاتێک لە تەنها "گۆرانییەک بە زمانی کوردی" دەترسێت. ئەمەش هۆشیارییەکی گەورەی لای گەنجانی کورد دروستکرد.

ئەحمەد کایە

٤-حەمە جەزا و مەرزیە فەریقی (سرودە نیشتمانییەکان)

لە سەردەمی شۆڕش و شاخدا، دەنگی هونەرمەندانی وەک حەمە جەزا و مەرزیە فەریقی، هێز و وزەی بە پێشمەرگە و خەڵکی ڕاپەڕیو دەبەخشی. سرودە نیشتمانییەکانی ئەوان ورەی گەلێکی دەپاراست کە لە ژێر کیمیاباران و ئەنفالدا بوو.

چۆن گۆرانیبێژ نەتەوەیەک بە زیندوویی دەهێڵێتەوە؟

پاراستنی زمان:

گۆرانی بە ئاسانی لەبەر دەکرێت. منداڵێک یان گەنجێک لەوانەیە کتێبێکی مێژوویی نەخوێنێتەوە، بەڵام گۆرانییەکی حەسەن زیرەک یان شڤان پەروەر لەبەر دەکات و لە ڕێگەیەوە وشە ڕەسەنەکانی زمانی دایکی فێدەرێت.

گواستنەوەی مێژوو:

زۆرێک لە مێژووی ئێمە (وەک شۆڕشی شێخ سەعیدی پیران، کۆماری مەهاباد، کارەساتی هەڵەبجە) لە ڕێگەی گۆرانی و حەیران و لاوژەوە بۆ نەوەکانی دواتر گوازراونەتەوە.

یەکخستنی هەست و سۆز:

کاتێک گۆرانیبێژێک لە کۆنسێرتێکدا گۆرانییەکی نیشتمانی دەڵێت و هەزاران کەس پێکەوە دەیڵێنەوە، هەستی "پێکەوەبوون و هێز" لە ناو نەتەوەکەدا نوێ دەبێتەوە.

پوختە:

ئەگەر سیاسەتمەدار بە فیکر و چەکدار بە تفەنگ بەرگری بکات، ئەوا **گۆرانیبێژ بە دەنگ و مۆسیقا قەڵایەکی ڕۆحی لە دڵی هاوڵاتیاندا دروست دەکات** کە هیچ داگیرکەرێک ناتوانێت دەستی پێ ڕابگات یان بەرپەرچی بداتەوە.

هونەرمەند بۆ دۆزی کورد: هونەر بکەن و کۆن سێرت بکەن و هەواداریان هەبێ و رۆشنبیری سەبارەت بە بابەتە نەتەوەیی و کۆمەلایەتی و ... بلاوبکاتەوە،گۆرانی وتن بۆ چیرۆکەکانی میلەتی کورد بۆ گەورەکردنی رۆژەکانی نەتەوەیی کورد.

نمونە: هۆزان دینۆ،رۆژا،سەرحاد،کاوە.....

دژبوونێکی نەرم بەرامبەر بە کورد: کۆنسێرت لە شارە کوردیاکان دەکەن و بە نەرمی داگیریان دەکات .

نمونە:پۆیزی،بلۆکچ،تاتلیساس،...

موزیک

مۆسیقا تەنها کۆمەڵێک دەنگ نییە بۆ خۆشگوزەرانی، بەڵکو زمانێکی جیهانییە کە کاریگەرییەکی قووڵ و ڕاستەوخۆی لەسەر مۆخ، دەروون و ڕەفتاری مرۆڤ هەیە. لێکۆڵینەوە زانستییەکان دەریانخستووە کە مۆسیقا دەتوانێت کیمیای مۆخ بگۆڕێت و کاریگەری لەسەر بڕیارەکانمان دابنێت.

لێرەدا بە کورتی باس لە گرنگترین کاریگەرییەکانی مۆسیقا دەکەین لەسەر بیرکردنەوە و ڕەفتار:

١-کاریگەری لەسەر باری دەروونی و هەستەکان

کاتێک گوێ لە مۆسیقا دەگریت، مۆخ هۆرمۆنی **دۆپامین** (هۆرمۆنی دڵخۆشی) دەردەدات.

مۆسیقای شاد و خێرا:

دەبێتە هۆی کەمکردنەوەی دڵەڕاوکێ و سترێس، و وزەیەکی ئەرێنی بە مرۆڤ دەبەخشێت.

مۆسیقای خەمناک:

هەرچەندە ڕەنگە غەمگینت بکات، بەڵام زۆرجار وەک جۆرێک لە کاردەکات و یارمەتی مرۆڤ دەدات هەستەکانی ”"کۆتاییپهێنان بە ئازار ڕێکبخاتەوە و ئارام بێتەوە.

٢-گۆڕینی ڕەفتار و بڕیاردان

مۆسیقا بە شێوەیەکی نائاگا کاریگەری لەسەر ڕەفتاری ڕۆژانەمان هەیە، بۆ نموونە:

لە فرۆشگا و چێشتخانەکاندا:

لێکۆڵینەوەکان دەریانتخستووە کە مۆسیقای لەسەرخۆ و هێمن وا لە کڕیاران دەکات کاتی زیاتر لە فرۆشگاکاندا بەسەر ببەن و زیاتر پارە خەرج بکەن. بەپێچەوانەوە، مۆسیقای خێرا وا دەکات خەڵک خێراتر نان بخۆن یان بازاڕی بکەن.

لە کاتی وەرزشکردندا:

بەرگری جەستەیی زیاد دەکات، هەستی مۆسیقای بەپەرۆش و خێرا ماندوێتی کەمدەکاتەوە و وات لێدەکات زیاتر هەوڵ بدەیت.

٣-باشترکردنی سەرنج و بیرکردنەوە (مەعریفە)

تەرکیز و داهێنان:

مۆسیقای کلاسیک یان ئەو مۆسیقایانەی کە تێکستیان نییە (Instrumental) ، دەبنە هۆی چالاککردنی ئەو بەشانەی مۆخ کە بەرپرسن لە فێربوون و بیرکەرەوە. ئەمەش بە "کاریگەری مۆزارت” ناسراوە، کە یارمەتی تەرکیز و چارەسەرکردنی کێشە ئاڵۆزەکان دەدات.

بیرەوەری:

مۆسیقا بە توندی بەستراوەتەوە بە یادەوەرییەکانمانەوە. زۆرجار بیستنی گۆرانییەک دەبێتە هۆی گەڕانەوەی ڕووداوێکی کۆن بە تەواوی وردەکارییەکانییەوە. تەنانەت بۆ تووشبووانی نەخۆشی ئەلزەهایمەریش، مۆسیقا وەک هۆکارێک بۆ هێنانەوەی یادەوەرییەکان بەکاردێت.

٤-کاریگەری لەسەر پەیوەندی کۆمەڵایەتی

مۆسیقا مرۆڤەکان بەیەکەوە دەبەستێتەوە. بەشداریکردن لە کۆنسێرتەکان یان گۆڕینەوەی مۆسیقا لەگەڵ کەسانی تر، هەستی هاوسۆزی، متمانە و بەستنەوەی کۆمەڵایەتی بەهێز دەکات، چونکە وایان لێدەکات هەست بکەن لە ڕووی سۆزدارییەوە لە یەکدی تێدەگەن.

{وا هەست دەکەم کە دوبارە گوێ لێبونەوەی میوزیک کە لە کاتێکی پێش تێگەیشتن گوێت لێ بوە دەکرێ وات لی بکات کە نەتەوێ لە دەولەتەکە جیابیتەوە بۆ نمونە کوردێک لە تورکیا}

ئەم تێبینییەی کردووتە زۆر قووڵە و لە ڕووی دەروونناسی، کۆمەڵناسی و تەنانەت زانستی سیاسیشەوە بنەمایەکی زۆر بەهێزی هەیە. تۆ ئاماژەت و **"نوستالجیای مۆسیقی"**بە دیاردەیەک کردووە کە پێی دەوترێت لەسەر ناسنامەی مرۆڤ. (Soft Power) **"هێزی نەرم"**کاریگەریی .

لێرەدا ڕوونکردنەوەی ئەوەی کە بۆچی ئەم هەستە دروست دەبێت دەخەینە ڕوو:

١- قۆناغی زێرینی مۆخ

توێژینەوە دەروونییەکان دەریانخستووە کە ئەو مۆسیقا، فیلم و کلتورەی مرۆڤ لە تەمەنی منداڵی و پێش پێگەیشتندا (بەتایبەت لە نێوان تەمەنی ١٠ بۆ ٢٢ ساڵی) گوێی لێدەبێت، بە قووڵی لە مۆخدا نەخش دەبێت.

لەم تەمەنەدا مۆخی مرۆڤ وەک ئیسفەنج وایە و ناسنامەی خۆی پێکدەهێنێت. کاتێک لە تەمەنی گەورەییدا دووبارە گوێ لەو مۆسیقایە دەگریتەوە، مۆخ دەگەڕێتەوە بۆ ئەو کاتەی کە هێشتا ململانێ ئاڵۆزەکانی ژیان و سیاسەتت تێنەگەیشتبوو.

٢-بەستنەوەی کلتور بە "ئارامی و نیشتمان"ەوە

بۆ نموونە، کوردێک کە لە تورکیا گەورە بووە و لە منداڵیدا گوێی لە مۆسیقایەکی پۆپ یان ڕەسەنی تورکی بووە، ئەو مۆسیقایە لە نائاگای ئەودا نوێنەرایەتی "حکوومەت یان سیاسەت" ناکات، بەڵکو نوێنەرایەتی:

کووچە و کۆڵانەکانی منداڵی

یارییەکان و هاوڕێکانی

هەستی پارێزراوی و بێباکی منداڵی دەکات

کاتێک ئەو کەسە گەورە دەبێت، تەنانەت ئەگەر لە ڕووی سیاسییەوە کێشەشی لەگەڵ دەسەڵاتدا هەبێت، ئەو بەستەرە سۆزدارییە کلتورییە (مۆسیقاکە) وای لێدەکات هەست بە جۆرێک لە "شۆک یان داپران" بکات ئەگەر بیر لە جیابوونەوە ب کاتەوە، چونکە جیابوونەوەکە لە ناخیدا وەک داپران لە بەشێک لە یادەوەرییە خۆشەکانی منداڵی خۆی دەبینێت.

یان **بیرکردنی ڕابردوو**، زاراوەیەکی دەروونناسییە و **(Nostalgia) نۆستالیژیا** بە واتای حەسرەت و تاسەباربوون بۆ ڕابردوو دێت. ئەمەش ئەو هەستە گەرمووگوڕ و کەمێک تاڵوشیرینەیە کە کاتێک بە بیرهێنانەوەی یادگارییە کۆنەکان، شوێنەکان، مرۆڤەکان، یان سەردەمێکی دیاریکراوی ژیانت (وەک سەردەمی منداڵی) بۆت دروست دەبێت.

وشەکە خۆی لە دوو بڕگەی زمانی یۆنانی کۆنەوە هاتووە:

:Nostos

بە واتای گەڕانەوە بۆ نیشتمان یان ماڵ.

:Algos

بە واتای ئازار یان خەم

«**ئازاری حەسرەتی گەڕانەوە بۆ نیشتمان**»کەواتە لە بنەڕەتدا بە واتای دێت.

نۆستالیژیا چۆن کار دەکات؟

ئەم هەستە زۆرجار بەهۆی چەند شتێکەوە دەوروژێت، وەک:

بۆنەکان:

بۆنکردنی عەترێک، خواردنێک، یان بۆنی بارانی سەر خۆڵ کە یەکسەر دەتباتەوە بۆ ساڵانێک پێش ئێستا.

مۆسیقا و گۆرانی:

بیستنی گۆرانییەک کە لە قۆناغێکی دیاریکراوی ژیانتدا زۆر باو بووبێت.

وێنە و ڤیدیۆ:

سەیرکردنی ئەلبوومی وێنە کۆنەکان.

کاتە سەختەکان:

مرۆڤەکان زۆرجار کاتێک لە ئێستایاندا تووشی دڵەڕاوکێ یان تەنیایی دەبن، پەنا دەبەنە بەر نۆستالیژیا، چونکە ڕابردوو لە مێشکیاندا وەک شوێنێکی ئارام و بێوەی وێنا دەکرێت.

باشە کاتێک کوردێک نۆستالیژیایەکی لە یاریگاکانی بێشکتاش یان گالەتە یان فەنەر بێت ،یان لە کۆنسێرتی پۆیزی یان بلۆکچ یان...،یان لەکاتی ..سەیرکردنی درماکانی ئەشریف تێک یان چوکور یان هیتر ،.....

هەمە دەبێتە کۆسپێکی گەورە بۆ کوردەکە تا وەکو ببێتە نەتەوەیی بۆیە زۆربەی کوردەکان لایەنی تورکیا هەلدەبژێرن و تەسلیمی دەسەلات دەبن.

٣. كلتور وەک پردێکی دەروونی

حکومەتەکان و کلتورە باڵادەستەکان زۆرجار لە ڕێگەی هونەر و مۆسیقاوە دروست (Emotional Integration) ”جۆرێک لە "تێکەڵاوبوونی سۆزداری دەکەن. کاتێک تۆ بە مۆسیقایەک دەگریت یان پێی دڵخۆش دەبیت کە بە زمانێکی ترە، تۆ لە ڕووی مرۆیی و سۆزدارییەوە خۆت بەو کۆمەڵگایەوە دەبەستیتەوە. ئەمەش وا دەکات سنوورە نەتەوەیی و سیاسییەکان لە ناخی مرۆڤدا کەمێک کاڵ ببنەوە.

پوختە:

مۆسیقای سەردەمی منداڵی هێزێکی وای هەیە کە دەتوانێت و ”**ناسنامەی سیاسی/نەتەوەیی**“ململانێیەکی ناوەکی لە نێوان لە ناخی مرۆڤدا دروست بکات، و ”**ناسنامەی سۆزداری/یادەوەری**“ زۆرجار لایەنی سۆزدارییەکە وا لە مرۆڤ دەکات نەیەوێت ئەو خاکە یان ئەو دەوڵەتە بەجێبهێڵێت کە یادەوەرییەکانی تێدا چێکردووە.

کەسی بە ناو بانگ

ئەم هێزە گەورەیەی کەسانی بەناوبانگ لەسەر بیرکردنەوەی کۆمەڵگا بە چەندین ڕێگای جیاواز کار دەکات:

١-دروستکردنی "تێروانین بۆ ژیان" و پێوەرەکانی بەختەوەری

کەسایەتییە بەناوبانگەکان تەنها ڕیکلام بۆ کاڵایەک ناکەن،بەڵکو**شێوازی ژیان**دەفرۆشن.

کاریگەرییەکەی:

کاتێک گەنجان بەردەوام سەیری ژیانی شاهانە، گەشتە گرانبەهاکان، و جلوبەرگی مارکەی ئەوان دەکەن لە ئینستاگرام و تیک تۆک، پێوەری بەختەوەری لە مێشکیاندا دەگۆڕێت. بیرکردنەوەی کۆمەڵگا لە "هەوڵدان بۆ زانست و سەرکەوتنی ڕاستەقینە"وە ”دەگۆڕێت بۆ "خولیای دەوڵەمەندبوونی خێرا و خۆدەرخستن.

بۆیە گرنگە پشتگیری لە گەنج و لاوی ولاتەکەمان بکەین جا لە بواری بازرگانی بێت یان وەرزشی یان هەرشتێکی تر ،چونکە دەکرێت کاریگەری نایابی بۆ نەتەوەکەمان هەبێت چ لە ناوەخۆ بۆ هۆشیارکردنەوە و بلاوکردنەوەی رۆشنبیری و روناک بیری یان لەدەرەوە بۆ بلاوکردنەوەی ناسنامەمان بۆ خەلکی بیانی کە دەکرێت سوودی ئابوری وکلتوری لێ بکەوێتەوە.

نامۆ فازل،دڵتەڤێنی دژە کوردەکان.

٢-(Normalize کردن) گۆڕینی بەها کلتوری و کۆمەڵایەتییەکان

یەکێک لە گەورەترین کاریگەرییەکانیان، ئاسانکردنی هەندێک ڕەفتار یان (Taboo بوون) بیرۆکەیە کە پێشتر لە کۆمەڵگادا پەسەند نەکراون.

کاریگەرییەکەی:

کاتێک کەسێکی زۆر بەناوبانگ پشتگیری لە بیرۆکەیەکی جیاواز دەکات، یان بە شێوازێکی دەرەوەی عورفی کۆمەڵگا ڕەفتار دەکات، بە تێپەڕبوونی کات ئەو ڕەفتارە لای گەنجان دەبێتە شتێکی ئاسایی و مۆدێرن. ئەمەش هێواش هێواش بەها کلتورییەکانی کۆمەڵگا دەگۆڕێت.

٣-(Social Movements) ئاڕاستەکردنی ڕای گشتی لە کاتی قەیرانەکاندا

لە کاتی ڕووداوە گەورەکاندا (وەک جەنگ، کارەساتی سروشتی، یان کێشە کۆمەڵایەتییەکان)، خەڵک سەیری لاپەڕەی کەسە بەناوبانگەکان دەکەن بۆ ئەوەی بزانن هەڵوێستی ئەوان چییە.

کاریگەرییەکەی:

پۆستێکی تاکە کەسێکی بەناوبانگ دەتوانێت ملیۆنان کەس هاوسۆز بکات لەگەڵ دۆزێکدا، یان بە پێچەوانەوە، دەتوانێت بابەتێکی گرنگ بچوک بکاتەوە و بیبڕێنێتەوە. ئەوان توانای ئەوەیان هەیە بابەتێکبکەنە (Trend) باسی ڕۆژ

یان کۆمەڵگا لە بابەتێکی تر بێدەنگ بکەن.

٤-كارتێکەرە کلتورییەکان: زمان، مۆدە و ڕەفتار

گەنجان و منداڵان بە سروشتی خۆیان حەز بە چاولێکەری دەکەن.

کاریگەرییەکەی:

وشەکان، زاراوەکان، شێوازی قسەکردن، و تەنانەت ستایلی قژی کەسە بەناوبانگەکان دەبێتە مۆدێل لای کۆمەڵگا. ئەمە وا دەکات کلتوری گشتیی کۆمەڵگا پشتبەستوو بێت بەوەی کە "ئەستێرەکان" چی دەکەن.

٥-(Consumerism) گۆڕینی بیرکردنەوەی ئابووری و بەکاربردن

کەسانی بەناوبانگ هۆکاری سەرەکین بۆ دروستکردنی "کۆمەڵگای بەکاربەر."

کاریگەرییەکەی:

خەڵک ناچار دەکەن بیر لە کڕینی شتانێک بکەنەوە کە پێویستیان پێی نییە، تەنها لەبەر ئەوەی فلانە ناودار بەکاری هێناوە. ئەمەش تێڕوانینی مرۆڤەکان بۆ پارە، کار، و گرنگیی شتە ماددییەکان دەگۆڕێت.

خاڵی سەرەکی (کاریگەریی پۆزەتیف و نێگەتیف):

ئەم کاریگەرییە وەکو چەکێکی دوودەم وایە. ئەگەر کەسە بەناوبانگەکە ڕۆشنبیر و خاوەن پرەنسیپ بێت، دەتوانێت کۆمەڵگا بەرەو **خوێندنەوە، وەرزش، کاری خێرخوازی، و پاراستنی ژینگە** هان بدات. بەڵام ئەگەر تەنها و پارەوە بێت، دەبێتە هۆی **سەتحیبوونی بیرکردنەوەی** بەدوای بینەر **کۆمەڵگا** و بڵاوکردنەوەی جەهل و کلتوری ڕووکەشگەرایبون.

ئەم کەسانە کاەیگەری زۆریان بەسەر شوێنکەوتوانیان هەیە،گرنگە بە باشە کۆتایی بێت.

جون لۆک،فەیلەسوفی ئینگلیزی کە بە "باوکی لیبرالیزم" دەناسرێت. بیرۆکەکانی دەربارەی **مافە سروشتییەکانی مرۆڤ** (مافی ژیان، ئازادی، و خاوەندارێتی) بنەمای ڕاگەیاندنی سەربەخۆیی و دەستووری زۆربەی وڵاتە دیموکراتەکانی جیهانیان پێکهێنا.

سینەما

ئەگەر نووسەرێک کتێبێک بنووسێت، تەنها ئەوانە دەیخوێننەوە کە حەزیان بە خوێندنەوەیە، بەڵام سینەما لە ڕێگەی **وێنە، دەنگ، مۆسیقا، و چیرۆکی سەرنجڕاکێشەوە** دەچێتە ناو ماڵ و مێشکی هەموو تاکێکی کۆمەڵگاوە (لە منداڵەوە تا بەتەمەن، لە ڕۆشنبیرەوە تا نەخوێندەوار).

لێرەدا دەبینین سینەما چۆن کاریگەری لەسەر بیرکردنەوەی کۆمەڵگا دادەنێت:

١-گۆڕینی چەمکی "باشە و خراپە" (چاندنی بیرۆکەی نوێ)

سینەما دەتوانێت هاوسۆزی تۆ بۆ کارەکتەرێک دروست بکات کە لە ڕاستیدا کارێکی نایاسایی یان ناڕەوشتی دەکات.

چۆن؟

کاتێک لە فیلمێکدا دزێک، بکوژێک، یان کەسێکی یاخی وەک پاڵەوانێکی سەرنجڕاکێش، خەمخۆر و زیرەک نیشان دەدرێت، بینەر خۆبەخۆ دەکەوێتە داوی هاوسۆزی لەگەڵیدا. ئەمەش وای لێدەکات لە ژیانی ڕاستەقینەشدا چاوپۆشی لەو جۆرە ڕەفتارانە بکات یان وەک "شتێکی ئاسایی یان سارد" سەیری بکات.

٢-داڕشتنەوەی بیروباوەڕی سیاسی (ئامرازی هۆلیوود و جیهان)

وڵاتە زلهێزەکان سینەما وەک گەورەترین ئامرازی شەرعیەتدان بە سیاسەتەکانیان بەکاردەهێنن.

نموونە:

بۆ دەیان ساڵ، هۆلیوود لە فیلمەکانیدا سەربازی ئەمریکی وەک "ڕزگارکەری جیهان" و مرۆڤی ڕووسی، عەرەب، یان نەتەوەکانی تری وەک "تیرۆریست یان خراپەکار" نیشان دەدا. ئەم وێنانە لە مێشکی ملیۆنان مرۆڤی جیهاندا چەسپان بەبێ ئەوەی خۆیان درکی پێبکەن.

٣- سەپاندنی کلتوری جیهانگیری

سینەما کلتور، شێوازی جلوبەرگ، جۆری خواردن (وەک فاست فوود)، و تەنانەت شێوازی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی گەلێک دەگوازێتەوە بۆ گەلێکی تر.

کاریگەرییەکەی:

بۆ نموونە، بڵاوبوونەوەی دراما تورکی و کۆرییەکان لەم ساڵانەی دواییدا لە ناو کۆمەڵگای کوردیدا، شێوازی قسەکردن، مۆدەی جلوبەرگ، و تەنانەت ناونانی منداڵانیشی لە ناو خێزانەکاندا گۆڕی. سینەما وای کردووە گەنجان چاو لە کلتوری بێگانە بکەن و کلتوری خۆیان بە کۆن ببینن.

٤-دروستکردنی هۆشیاریی نەتەوەیی و کلتوری (بەرەی ئەرێنی)

هەر وەک چۆن سینەما دەکرێت بۆ تێکدانی بەهاکان بەکاربێت، دەکرێت ببێتە گەورەترین قەڵای پاراستنی نەتەوەش.

چۆن؟

فیلمە مێژوویی و دۆکیۆمێنتارییەکان مێژووی نەتەوەیەک زیندودەکەنەوە. کاتێک فیلمێک لەسەر ئەنفال، هەڵەبجە، یان قارەمانێتی پێشمەرگە و شەڕڤانان بە شێوازێکی جیهانی بەرهەم دەهێنرێت، نەک تەنها ڕۆحی نەتەوایەتی لە ناوخۆدا بەهێز دەکات، بەڵکو مەزلومییەت و دۆزی ئەو نەتەوەیە بە هەموو جیهان دەناسێنێت.

پوختە:

فەیلەسوفی ناودار فرانک کلاپا دەڵێت: "*فیلمەکان نەک تەنها کلتور ڕەنگدەدەنەوە، بەڵکو کلتور دروستیش دەکەن.*" سینەما کلیلی کۆنترۆڵکردنی عەقڵی گشتییە؛ هەرکەسێک شاشەکان کۆنترۆڵ بکات، دەتوانێت ئاڕاستەی بیرکردنەوەی تەواوی کۆمەڵگا دیاری بکات.

سینەما بۆ سۆزی کورد:دەرخستنی قوربانیاکان و شۆرشەکانی کورد بۆ جولاندنی هەستی نەتەوەیی،هۆشیاری،رۆشنبیری، پیشاندانی چیرۆکی کوردی بۆ گەورەکردنی رۆژەکانی نەتەوەیی کورد تا هەستی یەکبوونمان زیاتر بێت و خەمی هاوبەشمان هەبێت.

سینەما بۆ توانەوەی کورد:دەرخستنی چیرۆکی میلەتانی تر و قوربانی میلەتانی تر.

ژیار هەندرین-شیکەرەوەی سینەما

یاری ڤیدیۆیی

وا دەکات پەیامەکان (Active Engagement) ئەم بەشداریکردنە چالاکە گەنجان و (Subconscious) ڕاستەوخۆ بچنە ناو قووڵایی نەستی منداڵانەوە.

لێرەدا دەبینین یارییە ڤیدیۆییەکان چۆن کاریگەری لەسەر بیرکردنەوە و ئایدۆلۆژیای کۆمەڵگا دادەنێن:

١-ئاڕاستەکردنی سیاسی و شەرعیەتدان بە جەنگەکان

بۆ چەندین ساڵ، پرفرۆشترین یارییەکانی جیهان وەک:

بە شێوازێکی زۆر سەرنجڕاکێش نەخشەی *Battlefield*یان *Call of Duty* سیاسی جیهانیان کێشاوە.

چۆن؟

لەم یارییانەدا، سەربازی ئەمریکی یان ناتۆ هەمیشە وەک "پارێزەری ئاشتی و دیموکراسی" نیشان دەدرێت، لە کاتێکدا ڕووسی، عەرەب، یان چینییەکان هەمیشە تێکدەر و تیرۆریستن. گەنجێک کە ڕۆژانە چەندین کاتژمێر ئەم یارییانە دەکات، بەبێ ئەوەی هەستی پێبکات، لە ڕووی سیاسییەوە هاوسۆز دەبێت لەگەڵ گێڕانەوەی ڕۆژئاوادا بۆ جەنگەکان.

٢-(Normalize کردن) گۆڕینی بەها ڕەوشتی و کۆمەڵایەتییەکان

هەندێک یاری هەن کە ڕەفتارە نایاسایی و توندوتیژەکان دەکەنە مۆدێلێکی سەرنجڕاکێش.

نموونە:

*GTA (Grand Theft Auto)*یاری بەناوبانگی

لەم یارییەدا، پێوەرەکانی سەرکەوتن بریتین لە: دزینی ئۆتۆمبێل، . ماملەکردن بە ماددەی هۆشبەر، و کوشتنی پۆلیس. کاتێک منداڵ یان ئەم کارانە دەکات و (Virtual) گەنجێک لە ناو جیهانی گریمانەییدا خەڵات دەکرێت، هێواش هێواش هەستی هاوسۆزی بۆ یاسا و ڕەوشت لە ژیانی ڕاستەقینەشدا کەم دەبێتەوە و توندوتیژی لای ئاسایی دەبێت.

٣-ئاسانکردنی قبوڵکردنی ئایدۆلۆژیا نوێیەکان

لە ساڵانی دواییدا، کۆمپانیا گەورەکانی دروستکردنی یاری

وەک(*Sony, Ubisoft, EA*) بە ئاشکرا دەستیان کردووە بە سەپاندنی هەندێک ئەجێندای کلتوری و کۆمەڵایەتی لە ناو یارییەکاندا (بۆ نموونە: تێکەڵکردنی چەمکەکانی جێندەری و نەتەوەیی جیاواز.)

کاریگەرییەکەی:

یاریزانەکە ناچارە بۆ تەواوکردنی چیرۆکی یارییەکە، لەگەڵ ئەو بیرۆکە نوێیانەدا بژی و قبوڵیان بکات، ئەمەش ڕاستەوخۆ بیرکردنەوەی نەوەی نوێ لە تەواوی جیهاندا بەرەو ئاڕاستەیەکی دیاریکراو دەبات.

٤-دروستکردنی "مێژووی ساختە" یان ناساندنی کلتورەکان

دەبنە God of War یان Assassin’s Creed یارییە مێژووییەکانی وەک سەرچاوەی زانیاری مێژوویی بۆ گەنجان، لە کاتێکدا زۆرجار مێژووەکە دەشێوێنن بۆ ئەوەی لەگەڵ چیرۆکی یارییەکەدا بگونجێت. گەنجان مێژووی ناو یارییەکەیان زیاتر لەبەر دەبێت و پڕوای پێدەکەن وەک لەو مێژووەی لە قوتابخانە دەیخوێنن.

لایەنە ئەرێنییەکەی چییە؟ (ئایا دەکرێت بۆ خزمەتی نەتەوە بەکاربێت؟)

بەڵێ! یارییە ڤیدیۆییەکان دەتوانن ببنە بەهێزترین ئامرازی پەروەردە و ناساندنی دۆزی نەتەوەکان.

ئەگەر کۆمپانیا کوردییەکان بتوانن یارییەک بە کوالێتی بەرز بەرهەم بهێنن کە باسی داستانەکانی مێژووی کورد، ئەنفال، یان بەرگریی شنگال و کۆبانێ بکات، دەتوانن سەرنجی ملیۆنان گەنجی جیهان ڕابکێشن بۆ ناسینی کێشەی کورد. چونکە گەنجی ئەمڕۆ کتێبی مێژوویی ناخوێنێتەوە، بەڵام حەز دەکات لە ڕێگەی یارییەوە بچێتە ناو ڕووداوەکانەوە.

دروستکردنی یاری ڤیدیۆیی پەیوەست بە نەتەوەیی کوردبونەوە.

١-پرۆگرامەکانی وەرگێڕان (AI) تەکنەلۆژیای ژیریی دەستکرد

ئەمە نوێترین و گەورەترین بەرەیە. ژیریی دەستکرد (وەک ئەم چاتەی ئێستا ئێمە دەیکەین) دەبێتە سەرچاوەی سەرەکی زانیاری بۆ نەوەی نوێ.

کاریگەرییەکەی لەسەر نەتەوە:

ئەگەر زمانێک (وەک زمانی کوردی) لەم تەکنەلۆژیایەدا پەرەی پێنەدرێت و دەوڵەمەند نەکرێت، نەوەی داهاتوو ناچار دەبێت بۆ ڕاپەڕاندنی کارەکانی هەمیشە زمانی ئینگلیزی، عەرەبی یان تورکی بەکاربهێنێت. ئەمەش هێواش هێواش زمانی دایک بەرەو پەراوێزخستن و مردن دەبات. پاراستنی زمان لە ناو جیهانی دیجیتاڵیدا، زامنی مانەوەی نەتەوەیە.

٢-(Short-form Videos) فۆرماتە نوێیەکانی سۆشیاڵ میدیا

کە (TikTok, Instagram Reels, YouTube Shorts) کورتە ڤیدیۆکانی ماوەکەیان لە ٣٠ چرکە تێپەڕ ناکات.

کاریگەرییەکەی:

ئەم ڤیدیۆیانە عەقڵی مرۆڤی هاوچەرخیان فێر کردووە کە پشوودرێژی (کەم بووەتەوە (Attention Span نەمێنێت.

کۆمەڵگا ئیتر حەزی بە بابەتە قووڵەکان، کتێب خوێندنەوە، و فەلسەفە نەماوە؛ هەموو شتێکی بە خێرایی و سەتحی دەوێت. هەر ئایدۆلۆژیایەک بتوانێت لەو ٣٠ چرکەیەدا پەیامەکەی بچێنێت، کۆنترۆڵی عەقڵی گەنجان دەکات.

٣-(Fashion and Consumer Brands) مۆدە و براندە بازرگانییەکان

جلوبەرگ تەنها بۆ داپۆشینی جەستە نییە، بەڵکو زمانێکە پێناسی کلتوریتی.

کاریگەرییەکەی:

کاتێک کۆمەڵگایەک بە تەواوی جلوبەرگ و ستایلی ڕەسەنی خۆی بەجێدەهێڵێت و تەنها دوای براندە جیهانییەکان دەکەوێت، بەشێک لە کلتور و جیاوازیی خۆی لەدەست دەدات. لە بەرامبەردا، کاتێک گەنجان مۆدێلە کلتورییەکانی خۆیان بە شێوازێکی مۆدێرن نوێ دەکەنەوە (وەک پۆشینی جلی کوردی لە بۆنەکاندا بە ستایلی نوێ)، شوناسی نەتەوەیەک بە زیندوویی دەهێڵنەوە.

٤-(Gastronomy) چێشتخانە و کلتوری خواردن

خواردن یەکێکە لە ناسنامە هەرە بەهێزەکانی نەتەوە کە زۆرجار پشتگوێ دەخرێت.

کاریگەرییەکەی:

کاتێک وڵاتێک یان نەتەوەیەک خواردنە ڕەسەنەکانی خۆی تۆمار دەکات و دەیانناسێنێت بە جیهان (وەک چۆن ئیتالییەکان، یان تورک و عەرەبەکان دەیکەن)، ئەوە هێزێکی کلتوری و ئابووری گەورەیە. کاتێک جیهان کلتوری خواردنت دەناسێت، نەتەوەکەت لەسەر نەخشەی کلتوری جیهان بە زیندوویی دەمێنێتەوە.

دروستکردنی کەسانی بە ناو بانگ

”دروستکردنی سێبەر یان ئەندازیاریی کۆمەڵایەتی“ئەم پرۆسەیە پێی دەوترێت (Social Engineering). لێرەدا چەند نموونەیەکی حاشاهەڵنەگر و مێژوویی دەخەینە ڕوو:

١-(CIA - مۆسیقای جاز وەک چەکی سی ئای ئەی) ئۆپەراسیۆنی دۆکی مۆسیقا

لە سەردەمی جەنگی ساردا لە نێوان ئەمریکا و یەکێتی سۆڤیەت، دەزگای هەواڵگری ئەمریکا (CIA) پێویستی بەوە بوو کە کلتوری ئەمریکی لە ناو دڵی گەنجانی جیهان و تەنانەت وڵاتانی بلۆکی ڕۆژهەڵاتدا خۆشەویست بکات.

چییان کرد؟

ئەوان پاڵپشتی دارایی و گەشتی گەورەیان بۆ گۆرانیبێژانی مۆسیقای جازی وەک و دیوک ئێلینۆرتۆن دابین کرد بۆ ئەوەی (Louis Armstrong) لویس ئارمسترۆنگ گەشت بە جیهاندا بکەن. ئامانجەکە ئەوە بوو ئەم کلتورە بەناوبانگ بکرێت تاوەکو گەنجان ئاڕاستە بکرێن بەرەو کلتوری ڕۆژئاوایی و دژایەتی ئایدۆلۆژیای کۆمۆنیستی بکەن.

٢-بەناوبانگکردنی "تۆپ مۆدێلەکان" و تیکتۆکەرانی مۆدێرن لەلایەن براندەکانەوە

لەم سەردەمەی خۆماندا، زۆرێک لەو گەنجانەی کە لە تیکتۆک یان ئینستاگرام دەبنە خاوەنی ملیۆنان بینەر، لە پشت کواڵێتی ڤیدیۆکانیانەوە کۆمپانیا و براندە گەورەکانی ئابووری وەستاون.

چۆن خەڵک ئاڕاستە دەکەن؟ ئەلگۆریتمەکانی سۆشیاڵ میدیا بە ئەنقەست ڤیدیۆی ئەم کەسانە دەدەنە پێش چاوی خەڵک (پاڵپشتی سیستمی). ئامانجی و گرنگیدان ”تەنها بەکاربردن“کۆمپانیاکان ئەوەیە کە کۆمەڵگا ئاڕاستە بکەن بەرەو بە ڕووکەش، تاوەکو گەنجان لە بیرکردنەوە لە کێشە سیاسی و نەتەوەیی و فەلسەفییە قووڵەکان دوور بکەونەوە و تەنها سەرقاڵی کڕینی کاڵاکان بن

٣-دروستکردنی "سەرکردەی ئاینی یان فیکری ساختە" لەلایەن دەسەڵاتەکانەوە

حکومەتە دیکتاتۆرەکان (بۆ نموونە لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست) زۆرجار کاتێک دەبینن گەنجان شوێن کەسایەتییەکی ئاینی یان ڕۆشنبیری ڕەخنەگر دەکەون، دێن کەسێکی تر دروست دەکەن.

چۆن؟

شاشەی تەلەفزیۆنەکانی پێدەدەن، پارەی دەدەنێ، و پێگەکەی بەرز دەکەنەوە تا بەناوبانگ بێت.

ئامانجەکەی: ئەم کەسە بەناوبانگە نوێیە، خەڵک ئاڕاستە دەکات بەرەو "گوێڕایەڵی کوێرانە بۆ دەسەڵات" و فتوای وا دەدات کە لە بەرژەوەندی حکومەتەکەدا بێت، بەمەش کۆنترۆڵی عەقڵی کۆمەڵگاکە دەکەن لەژێر ناوی دین یان زانستدا.

پێپ گواردیۆلا

کاریگەری نایاب و هەڵوێستی جوانی بۆ میلەتەکەی(کەتەلۆنیا) و مرۆڤایەتی هەبوە.

٤-پاڵپشتیکردنی فێمێنیزم یان بزووتنەوە کۆمەڵایەتییەکان بۆ مەرامی سیاسی

لە زۆر وڵاتدا، کاتێک دەسەڵات دەیەوێت سەرنجی خەڵک لە کێشەیەکی گەورە (وەک گەندەڵی یان قەیرانی ئابووری) دووربخاتەوە، پاڵپشتی چەند کەسایەتییەکی دیاریکراو دەکات لە سۆشیاڵ میدیا کە بابەتێکی تر بقۆزنەوە.

بۆ نموونە کچێک یان کوڕێک بە بابەتێکی کلتوری یان جێندەری دەهێننە ، تا کۆمەڵگا پۆلۆبێت و (Trend) پێشەوە، بە ئەنقەست دەیکەنە باسی ڕۆژ بێتە دوو بەرەوە و شەڕی ناوخۆیی فیکری بکەن، بەمەش دەسەڵات لە ژێر چاودێری و لێپرسینەوە ڕزگاری دەبێت.

کاتێک دەبینیت کەسێک بە :یاسای زێڕینی سۆشیاڵ میدیا و مێژوو خێراییەکی شێتانە و بێ هۆکار دەبێتە "سیمبولی شاشەکان" و هەموو هۆکارەکانی ڕاگەیاندن قسەی لەسەر دەکەن، بزانە کە ئەمە ڕێکەوت نییە. "ئەگەر بەرهەمەکە بە خۆڕایی بوو، بزانە تۆ خۆت بەرهەمەکەیت." ئەو کەسە بەناوبانگە کراوەتە شوانێک بۆ ئەوەی مێشکی بەکۆمەڵی بەرەو ئەو شوێنە بەرێت کە خاوەن هێزەکان (Mass Psychology) کۆمەڵگا دەیانەوێت.

زۆرکات ئەم کەسانە پالپشتی دەکرێن تا کار لە خەلکی تر بکات.

هەموو ئەمانە دەکرێت کاریگەری لەسەر بیرکردنەوەی مرۆڤ هەبیت لە هەموو رویەکەوە نەک تەنها نەتەوەیی .

١-پاراستنی زمان و ناسنامەی نەتەوەیی

چیرۆک و ئەفسانەکان باشترین "پاشەکەوتکەری" وشە، دەستەواژە و شێوەزارە ڕەسەنەکانن. لەو سەردەمانەی کە نەتەوەیەک ڕووبەڕووی داگیرکاری، قەدەغەکردنی زمان، یان سڕینەوەی کولتووری دەبێتەوە (وەک ئەوەی بەسەر گەلی کورددا هاتووە)، ئەم چیرۆکانە لە سەر زاری نەوەکان دەمێننەوە و ڕێگری دەکەن لە لەناوچوونی زمانەکە.

٢-(Collective Memory) "بەهێزکردنی "یادگەی بەکۆمەڵ

ئەفسانەکان مێژوویەکی هاوبەش بۆ خەڵک دروست دەکەن. کاتێک کۆمەڵێک مرۆڤ پڕوایان بە کۆمەڵێک پاڵەوان، ڕووداو و چیرۆکی هاوبەش هەبێت (بۆ نموونە: ئەفسانەی کاوەی ئاسنگەر و نەورۆز)، هەست دەکەن کە لە ڕەگ و ڕیشەوە بە یەکەوە بەستراونەتەوە. ئەمەش دەبێتە هۆی دروستبوونی یەکێتی و هاوپشتی لە نێوانیاندا.

٣-گواستنەوەی بەها و ڕەوشتەکان

چیرۆکە فۆلکلۆرییەکان تەنیا باس لە ڕووداوی خەیاڵی ناکەن، بەڵکو وانەی ئەخلاقی گەورەیان تێدایە؛ وەک:

نەبەزین و قوربانیدان لە پێناو نیشتماندا

ڕاستگۆیی و دادپەروەری

کۆڵنەدان لە بەرانبەر ستەمکاراندا.

ئەم بەهایانە دەبنە کۆدی ڕەوشتیی نەتەوەکە بۆ چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ قەیرانەکاندا.

٤-دروستکردنی هیوای بەکۆمەڵ لە کاتە سەختەکاندا

لە سەردەمە تاریکەکاندا (شەڕ، جینۆساید، یان ژێردەستەیی)، ئەفسانەی پاڵەوانە نەبەزەکان دەبنە سەرچاوەی ئیلهام و هیوا. بۆ نموونە، چیرۆکی پاڵەوانێک کە لە کۆتاییدا بەسەر دێوەزمە یان پاشایەکی ستەمکاردا سەردەکەوێت، بە نەتەوەکە دەڵێت؛

"ئەم دۆخە سەختە تێدەپەڕێت و سەرکەوتن هەر بۆ ئێمەیە."

گەورەکردنی ڕووداوەکان و هێنانە پێشەوەی ناتەواوی "شەهید و قوربانییەکان" یەکێکە لە بەهێزترین میکانیزمە سیاسی و دەروونییەکان کە بۆ **دروستکردنی دەمارگیریی نەتەوەیی، کۆکردنەوەی جەماوەر و شەرعیەتدان بە ئایدۆلۆژیایەکی دیاریکراو** بەکاردێت.

میتۆلۆژیای "لە زانستی سیاسەت و کۆمەڵناسیدا بەمە دەوترێت دروستکردنی "**شەهیدسازی پێویست**" یان (National Mythology) "**نەتەوەیی.**

بۆ نموونە لە لایەنی تورکییەوە (سەبارەت بەو نموونەیەی هێناتەوە ، گەورەکردنی (Fırat Yılmaz Çakıroğlu یان Eren Bülbül کەسایەتییەکانی وەک ئەم جۆرە چیرۆکانە لە چەند ڕوویەکەوە کاریگەریی قووڵ دروست دەکات:

١-(Symbolization) "گۆڕینی قوربانی بۆ "سێمبول

لەم پرۆسەیەدا، کەسەکە لە مرۆڤێکی ئاسایی یان ڕووداوێکی تاکی خۆماڵی دەر دەچێت و دەبێتە سێمبولی گشتگیر بۆ تەواوی نەتەوەکە. هێرەن دەکرێتە سێمبولی "منداڵی بێتاوانی نیشتمانپارێز" و فرات دەکرێتە سێمبولی "خوێندکاری دڵسۆز و قوربانیی تیرۆر". ئەم سێمبولانە هەستی هاوسۆزییەکی بێسنوور لە لای تاکی تورک دروست دەکەن.

٣-دروستکردنی "دوژمنێکی ڕەها" و یەکخستنی ناوخۆ

کاتێک قوربانییەک بە شێوەیەکی کاریگەر و گەورە نمایش دەکرێت، ڕق و تورەیی بەرانبەر بە "لایەنی بەرانبەر" یان "دوژمن" دەگاتە لووتکە. ئەمە دەبێتە هۆی ئەوەی ناکۆکییە ناوخۆییەکانی نێوان هاووڵاتیان (بۆ نموونە ململانێی ئابوری یان سیاسی) فەرامۆش بکرێن و هەموان لە دەوری یەک ئامانج کە ئەویش "تۆڵەسەندنەوە یان پاراستنی نیشتمانە" کۆببنەوە.

٤-شەرعیەتدان بە سیاسەتە توندەکان

دەوڵەتان و پارتە سیاسییەکان ئەم جۆرە ڕووداوانە بەکاردەهێنن بۆ شەرعیەتدان بە کارە سەربازییەکانیان، توندکردنی یاساکان، یان سەرکوتکردنی دەنگە جیاوازەکان. کاتێک دەڵێن "خوێنی ئەم شەهیدانە لەسەر زەوی ماوە"، ڕای گشتی ئامادە دەبێت تێچووی ئابوری و مرۆیی هەر شەڕ و ئۆپەراسیۆنێکی سەربازی قبوڵ بکات.

٥-پەروەردەکردنی نەوەی نوێ لەسەر قوربانی دان

ناونانی قوتابخانەکان، شەقامەکان، دروستکردنی فیلم و زنجیرەی تەلەفزیۆنی لەسەر ئەم قوربانیانە، هۆشیاریی منداڵان و گەنجان لەسەر بنەمای "ئێمە هەمیشە لەژێر هەڕەشەداین و دەبێت ئامادەی قوربانیدان بین" بنیاد دەنێت. ئەمەش وادەکات نەتەوەکە هەمیشە لە دۆخی "ئامادەباشی بۆ شەڕ"دا بمێنێتەوە.

کاتێک نەتەوەیەک بەردەوام سەرنج دەخاتە سەر قوربانییەکانی خۆی، هەستێکی گشتی لای کۆمەڵگە دروست دەبێت کە دەڵێت:

ئەم هەستە ."**هەموو جیهان لە دژی ئێمەیە و ئێمە هەمیشە مەزڵوومین**" وەک قەڵغانێکی بەرگری کاردەکات؛ وادەکات نەتەوەکە هیچ کاتێک دان بە هەڵەکانی خۆیدا نەنێت، چونکە خۆی تەنیا وەک "قوربانییەک" دەبینێت کە هەرچییەک بکات تەنیا بەرگرییە لە خۆی.

٦-پیرۆزکردنی مردن لە پێناو دەوڵەت یان ئایدۆلۆژیادا

لە ڕێگەی گەورەکردنی ئەم چیرۆکانەوە، چەمکی "مردن" لە شتێکی ترسناک و دڵتەزێنەوە دەگۆڕدرێت بۆ

”لووتکەی شەرەف و شانازی“

کاتێک گەنجێک دەبینێت کە چۆن قوربانییەکانی وەک (سێ برا . شەهیدەکە یان هوجام سورچی) لە کۆمەڵگە و میدیادا دەکرێنە "پاڵەوانی ئەفسانەیی"، ئامادەیی دەروونی لای دروست دەبێت کە ئەویش لە پێناو هەمان دۆزدا گیانی خۆی بەخت بکات. ئەمەش وەک کارگەیەکی بەرهەمهێنانی شەڕکەری نوێ بۆ دەوڵەت یان حزب کاردەکات.

٧-(Emotional Media) ”بەکارهێنانی "میدیای سۆزداری

لە سەردەمی ئێستادا، تەنیا باسی چیرۆکەکە ناکرێت، بەڵکو میدیا، دراما، گۆرانی نیشتمانی و پۆستەکانی سۆشیاڵ میدیا بە شێوازێکی زۆر پرۆفیشناڵ بەکاردێن بۆ هێشتنەوەی برینەکان بە زیندوویی. بۆ نموونە، کاتێک ساڵانە لە یادی ئەو کەسانەدا کلیپ یان دۆکیۆمێنتاری کاریگەر بڵاودەکرێتەوە، نەوەی نوێ کە تەنانەت لە کاتی ڕووداوەکەشدا لەدایک نەبووە، هەمان هەستی تورەیی و خەمباریی نەوەی کۆن تاقی دەکاتەوە.

٨-بێدەنگکردنی ئۆپۆزسیۆن و ڕەخنەگران

کاتێک کەشێکی گشتی پڕ لە حەماسەت و خەم بۆ قوربانییەکان دروست دەبێت، هیچ کەسێک یان لایەنێکی سیاسی ناتوانێت ڕەخنە لە دەسەڵات بگرێت یان داوای ئاشتی بکات. هەر جۆرە دەنگێکی جیاواز لەو کاتەدا بە تەماشا دەکرێت. لێرەدا قوربانییەکان **"خیانەت لە خوێنی شەهیدان"** دەبنە ئامرازێک بۆ پاراستنی دەسەڵاتی سیاسی و کپکردنی دەنگە ناڕازییەکان.

بۆچوونی کۆتایی:

مرۆڤایەتی لەسەر بنەمای "چیرۆک" کاردەکات. گەورەکردنی قوربانییەکان گەورەترین چەکی دەروونییە بۆ هێشتنەوەی نەتەوەیەک لە حۆزگەی "ئێمە لە دژی ئەوان". ئەمە لە لایەک یەکڕیزیی ناوخۆییان دەپارێزێت، بەڵام لە لایەکی ترەوە ڕێگاکانی ئاشتی و چارەسەری سیاسی زۆر قورس دەکات.

نەتەوەکان تەنیا لەسەر چیرۆکی تراژیدی، قوربانی و شەهیدبوون بنیاد نانرێن. لە ڕاستیدا، بۆ ئەوەی نەتەوەیەک بتوانێت بە زیندوویی بمێنێتەوە و هیواش هەیە. **"چیرۆکی ئەرێنی"** گەشە بکات، پێویستی بە گەورەکردنی ئەم جۆرە چیرۆکانە وزەیەکی دروستکەر و شارستانی دەدات بە کۆمەڵگە.

لێرەدا چەند جۆرە چیرۆکێکی تر هەن کە نەتەوەکان گەورەی دەکەن بۆ مانەوە و بەهێزکردنی خۆیان:

١-چیرۆکی "سەرکەوتنی گەورە لە دۆخی مەحاڵدا (The Underdog Story)

ئەمە چیرۆکی نەتەوەیەکە کە لە لێواری لەناوچوون یان هەژارییەکی ڕەهادا بووە، بەڵام توانیویەتی موعجیزە دروست بکا..

نموونە:

موعجیزەی ڕووباری هان لە کۆریای باشوور

کۆریا دوای شەڕی ناوخۆ وێران ببوو، بەڵام چیرۆکی هاندانی خەڵک بۆ کارکردن و بەخشینی زێڕەکانیان بە دەوڵەت بۆ ڕزگارکردنی ئابووری، کرا بە چیرۆکێکی نەتەوەیی گەورە. ئەمڕۆ گەنجی کۆری شانازی بەوەوە دەکات کە وڵاتەکەی لە ڕێگەی زانست و پیشەسازییەوە جیهانی داگیر کردووە، نەک بە شەڕ.

٢-چیرۆکی "داهێنان، زانست و فەلسەفە

گەورەکردنی ناوی زانایان، فەیلەسوفان و دۆزەرەوەکان، هۆشیاریی نەتەوەیی لە "شانازیکردن بە چەک"ەوە دەگۆڕێت بۆ "شانازیکردن بە عەقڵ".”

نموونە:

ئەڵمانییەکان زۆر جار چیرۆکی گۆتە، کانت، یان ئاینشتاین گەورە دەکەن. یان لە کلتوری ئیسلامی و ناوچەکەدا، گەورەکردنی ناوی کەسایەتی وەک ئیبن سینا یان خوارزمی. ئەم چیرۆکانە بە نەوەی نوێ دەڵێن:

“ پێشینانی ئێمە جیهانیان ڕووناک کردووەتەوە، کەواتە ئێمەش دەبێت زیرەک و داهێنەر بین.

”٣-چیرۆکی "زلهێزی کلتوری و وەرزشی

هەندێک جار چیرۆکی سەرکەوتنی نووسەرێک، دەرهێنەرێکی فیلم، یان تیمێکی وەرزشی، دەبێتە هۆی یەکخستنی نەتەوەیەک کە ڕەنگە لە ڕووی سیاسییەوە پەرتەوازە بن.

نموونە:

کاتێک هەنەرمەندێک یان وەرزشوانێکی نەتەوەیەک (بۆ نموونە براەدرانی جیهانی وەک مارادۆنا بۆ ئەرژەنتین، یان لە ئاستی خۆماندا سەرکەوتنی کلتوری وەک هونەرمەندە گەورەکان) خەڵاتێکی جیهانی دەبەنەوە، چیرۆکەکەیان دەکرێتە کەرەستەیەکی بەهێز بۆ بەرزکردنەوەی ورەی نەتەوەیی. ئەمە دەسەلمێنێت کە نەتەوەکە "بوونی هەیە و جیهان دانی پێدا دەنێت.

کۆچەر بیرکار، وەرگرتنی خەلاتی نێودەولەتی

٥-چیرۆکی "پێکەوەژیان و لێبوردەیی نیشتمانی

ئەم چیرۆکانە لە جیاتی ئەوەی دوژمنکاری بەرانبەر ئەوانی تر دروست بکەن، تیشک دەخەنە سەر ئەوەی چۆن مرۆڤەکان لەناو یەک وڵاتدا سەرەڕای جیاوازییەکانیان پێکەوە ژیاون.

نموونە:

چیرۆکەکانی باشووری ئەفریقا دوای کۆتاییهاتنی ڕژێمی ئەپارتاید ”(جیاکاری ڕەگەزی). نێلسۆن ماندێلا چیرۆکی "نەتەوەی پەلکەزێڕینە ی دروستکرد، کە تێیدا باسی لێبوردەیی و (Rainbow Nation) پێکەوەژیانی ڕەشپێست و سپیپێستەکانی دەکرد لە جیاتی تۆڵەسەندنەوە. ئەم چیرۆکە وڵاتەکەی لە شەڕێکی ناوخۆیی خوێناوی ڕزگار کرد.

نێلسۆن ماندێلا

٦-چیرۆکی "ئاڵوگۆڕی نەوەکان و گەشەپێدانی سروشی

چیرۆکی چۆنیەتی پاراستنی خاک، چاندنی دارستانەکان، یان دروستکردنی بەنداو و ئاوەدانکردنەوەی نیشتمان. ئەم چیرۆکانە عەشق بۆ "ژیان" لەسەر خاکەکە دروست دەکەن، نەک تەنیا مردن لە پێناویدا.

کارەساتە نەتەوەیی و کۆمەلایەتییە کان بکەینە چیرۆک بە گۆرانی وتن بۆی و فیلم بۆی و کۆبونەوە بۆی ،وەک:شەهیدبوونی سێ برا لە یەک کاتدا دژی تیرۆرستانی داعش لە جەنگیش نا لە ماڵ.

وە یادکردنەوەیان بە بەردەوامی

هوجام سورچی، هێمای تێکشکاندنی تیرۆرستان.

لێرەدا مەبەستمان لە روخسار هەوەیە کە زمانی کوردی و جوگرافیای کوردی و یانەی کوردی و کەسایەتی کوردی و هەر شتێک پەواندی بە کوردەوەهەبێ ببینن چونکە زۆر گرنگە.

جیهانیبوونی کەسایەتییەکانمان لە بوارە جیاوازەکاندا — وەک وەرزش، هونەر، یان سیاسەت – گرنگییەکی ستراتیژی و مێژوویی بێوێنەی هەیە بۆ نەتەوەیەک کە هێشتا لەسەر نەخشەی سیاسی جیهاندا خاوەنی دەوڵەتی سەربەخۆ نییە.

کاتێک ناوی پاڵەوانێکی وەک **دێنیز ۆنداڤ**

لە خولی ئینگلیزی و ئەڵمانی،

یان بۆکسێنەری بەناوبانگ **ئەگیت کابایێڵ**

لە سەرانسەری جیهاندا دەنگ دەداتەوە، ئەمە تەنها سەرکەوتنێکی شەخسی نییە، بەڵکو دەبێتە دەروازەیەک بۆ ناساندنی دۆزی کورد.

یاریزان و هونەرمەند کاتێ دەبێت بە کەسایەتی جیهانی دەکرێت ببیتە وەزیری دەرەوەی کوردستان بۆ ناساندنی نەتەوەیی.

١ گرنگی ئەم جیهانیبوونە لە چەند خاڵێکی سەرەکیدا کورت دەکەینەوە:

-نووسینەوەی ناوی کوردستان لەسەر سەکۆ نێودەوڵەتییەکان

کاتێک وەرزشوانێک یان هونەرمەندێک دەگاتە ئاستی جیهانی، میدیاکانی دنیا بەدوای ڕەچەڵەک و مێژووی ئەودا دەگەڕێن. ئەمە دەبێتە هۆی ئەوەی ملیۆنان مرۆڤ کە پێشتر هیچ دەربارەی کورد و کوردستان نەزانن، ناوی ئەم نەتەوەیە ببیستن و لە سۆشیاڵ میدیا و گوگلدا لێی بکۆڵنەوە.

گرنگە لە ناوەخۆ دا پشتبە خۆمان ببەستین و لە ژێر چادری ولاتانی تر نەبین ،چونکە ئەمە ئەوان بەهیزتر و زالتر دەکات:

١-گرنگە خاوەن کۆمپایایی خۆمان هەبێت بۆ خواردەمەنیاکان[خواردنەوە،چیپس،....]

٢-بوونی کۆمپانیایی خۆمانە لە رووی جل و بەرگەوە.

٣-کۆمپانیا بۆ پیترۆل

٤-گومرگی خۆمانە:بوونی کشتوکالی ناوەخۆ...

هەموو ئەمانە بەهێزرمان دەکات ،چونکە بەشێک لە هۆکاری شکستی رەفراندۆمەکەی ٢٠١٧ نەبوونی ئەمانە بوو وە ولاتانی دەوروبەر دەروازەکانیان داخست.

دەبێت زیاتر بیت

٢-بەهێزکردنی هێزی نەرم

لە جیهانی ئەمڕۆدا، تەنها چەک و سیاسەت بەس نین بۆ ناساندنی نەتەوەکان. وەرزش و هونەر کاریگەرترین کەرەستەی «هێزی نەرم»ـن. سەرکەوتنی کەسایەتییەکانمان وێنەیەکی شارستانی، ئاشتیخواز، و لێهاتوو لە مرۆڤی کورد پیشانی کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی دەدات و ئەو وێنە چەوت و شێوێندراوە دەسڕێتەوە کە نەیارانمان دەیانەوێت بیبەخشنە کورد.

گرنگە نەتەوەکانی تری کوردستان لە کلتوری کورد بتوێنەوە و زمانی کوردی بزانن.

نابێ حەرەبەکان هەر بە حەرەبی بدوێن.

گرنگی ناونانی کوردی بۆ منال و کۆمپانیا و کانال و هیتر ؛کاتێ ..
هەریەک لەمانە دەبنە جیهانی و بەناوبانگ دەبن و ناوەکە کوردیه
هەستێکی نەتەوەیی بە نەوەی داهاتوو دەبەخشێ،ئەوە جگەلەوەی کە
دەبێت لە ناوەخۆ ناوەکان کوردی بن بۆ فرۆشگا و شوێنەکان.

کاتێ کوردێکی دەبێتە ئەستێرە کە ناوەکەشی کوردی بێت ئەمە
هەستی ویستن بۆ ئەستێرەی جیهانی لە ناو کورد بلاودەکاتەوە.

٣-(Role Models) دروستکردنی هیوایەک بۆ نەوەی نوێ

کاتێک گەنجێکی نێو کەمپەکان، یان گەنجێکی باکوور، باشوور، ڕۆژهەڵات و ڕۆژاوا دەبینێت کە کوردێک لە بەرزترین ئاستی جیهانیدا کێبڕکێ دەکات، پڕوای بە تواناکانی خۆی زیاتر دەبێت. ئەم پاڵەوانانە دەبنە سیمبولی ، بەڵکو دەکرێت «**کوردبوون ڕێگر نییە لە جیهانیبوون**»ئەوەی کە پاڵنەریش بێت.

ئاستەنگەکە لە کوێدایە؟ (ڕووە دژوارەکەی جیهانیبوون)

لەگەڵ هەموو ئەم سوودانەدا، زۆرجار کەسایەتییە جیهانییەکانمان دەکەونە بەردەم فشارێکی گەورەی سیاسی و ناسنامەیی:

زۆرجار بەهۆی بارودۆخی سیاسییەوە، ناچار دەبن لەژێر ئاڵای وڵاتانی تردا (وەک ئەڵمانیا، سوید، یان عێراق و تورکیا) یاری بکەن یان کار بکەن.

هێشتنەوەی هاوسەنگی لە نێوان **ناسنامەی کوردی و یاساکانی ئەو وڵاتانەی** لێی دەژین، پێویستی بە هۆشیارییەکی بەرز هەیە بۆ ئەوەی ڕەسەنایەتی خۆیان لەدەست نەدەن.

کورتەی قسە:

جیهانیبوونی کەسایەتییەکانمان، گەورەترین و خێراترین باڵیۆزخانەیە کە نەتەوەی کورد لە جیهاندا هەیبێت. ئەوان دەبنە دەنگ و ڕوخساری میللەتێکی بێدەنگکراو لەو شوێنانەی کە هیچ دیپلۆماتکارێکی کورد ناتوانێت پێی بگات.

نامۆ فازڵ،زۆر جار بەبێ ئالا بەشداری کردوە چونکە ریگریان لە ئالای کوردتان کردوە هەلبدرێ وە هی عێراقی رەتکردۆتەوە.هەر بژی.

تۆ پێتوایە وەرزشوانان و هونەرمەندانی ئێمە لە دەرەوە، تا چەند توانیویانە لە پاڵ ناوبانگی خۆیاندا، خزمەت بە دۆزی کورد و زمان و کولتوورەکەی بکەن؟

کاتێک ئێمە ڕوخسارەکانمان زۆر دەبن و جۆراوجۆر دەبن دەبن بە بالیۆز بۆ لۆبیکردنی کورد.

یەکێکە لە هەرە گرنگترین و باڵاترین (Lobbying) دروستکردنی لۆبی کەرەستەکانی سیاسەتی هاوچەرخ، بەتایبەت بۆ نەتەوەیەکی وەک کورد کە قەوارەیەکی سەربەخۆی نێودەوڵەتی نییە. لۆبی واتە:

دروستکردنی گرووپی گوشار و دۆستایەتی لە نێوان ناوەندەکانی بڕیار لە وڵاتە زلهێزەکان (پەرلەمان، حکومەت، میدیا، سەنتەرەکانی توێژینەوە) بۆ پاراستن و پێشخستنی بەرژەوەندییەکانی گەلی کورد.

بۆ ئەوەی لۆبییەکی سەرکەوتوو دروست بکەین، پێویستمان بەم ئامراز و ڕێگایانەی خوارەوە هەیە:

١-ئامرازە سەرەکییەکانی دروستکردنی لۆبی

(Diaspora) ڕەوەندی کوردی:

ملیۆنان کورد لە ئەوروپا و ئەمریکا دەژین. ئەمانە گەورەترین سەرمایەی لۆبین. ئەگەر ئەم هاوڵاتییانە ببنە دەنگدەر و ڕێکخراوی مەدەنی و سیاسی لەو وڵاتانە دروست بکەن، دەتوانن کاندیدەکانی پەرلەمانی ئەو وڵاتانە ناچار بکەن پشتگیری لە دۆزی کورد بکەن بۆ بەدەستهێنانی دەنگەکانیان.

کۆمپانیا و سەرمایەدارانی کورد:

لۆبی لە ئەمریکا و ئەوروپا پێویستی بە پارە و بودجەی گەورە هەیە. بۆ ئەو (Fundraising) سەرمایەدارانی کورد دەتوانن پاڵپشتی دارایی کاندیدە بیانیانە بکەن کە دۆستی کوردن، یان گرێبەست لەگەڵ کۆمپانیا گەورەکانی لۆبیکردن (وەک کۆمپانیاکانی واشنتۆن) واژۆ بکەن بۆ ئەوەی کار بۆ بەرژەوەندییەکانی کوردستان بکەن.

سەنتەرەکانی توێژینەوە (Think Tanks):

دروستکردنی ناوەندی لێکۆڵینەوەی ستراتیژی لە واشنتۆن، لەندەن و پاریس کە بە زمانەکانی ئەوان ڕاپۆرت و شیکاری لەسەر گرنگیی کوردستان بۆ بەرژەوەندییەکانی ڕۆژئاوا بنووسن.

میدیا و هێزی نەرم:

بەکارهێنانی ڕۆژنامەنووسان، دۆکیۆمێنتاری سازان، و دەرکەوتنی کەسایەتییە جیهانییەکانمان (کە پێشتر باسمان کردن) بۆ دروستکردنی سۆزی گشتی لەلای کۆمەڵگە دەرەکییەکان.

هەم لۆبیکارانە دەتوانن کاریگەریان لەسەر خەلک بێت بۆ ئاراستەکردنی خالکی بۆ دۆزی کورد.

جولەکەکان لۆبی دروستدەکان تا بریار لە بەرژەوەندی ئیسرائیل بدرێت.

هەندێک مرۆڤ هەز دەکەن کە ژینگەی ولاتەکەیان پاک بێت و ولاتەکەیان سەوز بێت و جوان بێت بەلام زۆربەی تر بیریشی لێ ناکەنەوە

ئەم جیاوازییە گەورەیە لە نێوان خەڵکدا هۆکاری زۆر قووڵی دەروونی، پەروەردەیی و کۆمەڵایەتی هەیە. ئەوەی کە کەسێک خەمی پاکوخاوێنی و سەوزایی ژینگەکەیەتی، تەنها پەیوەندی بە حەزێکی ئاساییەوە نییە، بەڵکو پەیوەندی بە ئاستی هۆشیاری و پێکەوەبەستراوی سۆزدارییەوە هەیە لەگەڵ ئەو شوێنەی تێیدا دەژی.

لێرەدا گرنگترین ئەو هۆکارانە دەخەینە ڕوو کە وا دەکات خەڵک ببنە دوو گرووپی جیاواز لەم بابەتەدا:

ئاستی "خاوەندارێتی دەروونی" 4.

گرووپی یەکەم (خەمخۆرەکان): ئەم کەسانە وڵاتەکەیان وەک "ماڵی گەورەی خۆیان" دەبینن. لای ئەوان، کۆڵان، پارک و شەقامەکان درێژکراوەی ژووری دانیشتنی خۆیانن. بۆیە کاتێک دارێک دەبینن یان شوێنێکی پاک، هەست بە ئارامی دەکەن، و کاتێک پیسی دەبینن، وەک ئەوە وایە ماڵی خۆیان پیس کرابێت.

گرووپی دووەم (بێباکەکان): ئەم کەسانە تێڕوانینیان بۆ شوێنی گشتی ئەوەیە کە "ئەمە هی من نییە، هی حکومەتە یان هی خەڵکی ترە". کاتێک مرۆڤ هەستی خاوەندارێتی بۆ شوێنێک نەبوو، هیچ بەرپرسیارێتییەکیشی لەسەر شانی خۆی بەدی ناکات.

٢-Habit formation پەروەردە، مۆدێل و خووم

پاراستنی ژینگە ڕەفتارێکە کە لە منداڵییەوە فێر دەکرێت:

ئەگەر منداڵێک لە خێزانێکدا گەورە بێت کە باوک و دایکی لە کاتی سەیراندا پاشماوەکان کۆبکەنەوە و نەمام بچێنن، ئەم ڕەفتارە دەبێتە بەشێک لە ناسنامەی ئەو منداڵە (ئۆتۆماتیکی بیری لێ دەکاتەوە).

بەپێچەوانەوە، ئەگەر منداڵەکە لە ژینگەیەکدا گەورە بێت کە فڕێدانی خۆڵ لە پەنجەرەی ئۆتۆمبێلەوە شتێکی ئاسایی بێت، ئەو کاتە لە تەمەنی گەورەییدا تەنانەت بیریشی لێ ناکاتەوە کە ئەم کارە زیانبەخشە.

٣-قوچەکی پێداویستییەکانی ماسلۆ

زانستی دەروونناسی دەڵێت مرۆڤ ناتوانێت بیر لە شتی باڵا (وەک جوانی، سەوزایی و پاراستنی سروشت) بکاتەوە ئەگەر پێداویستییە سەرەتاییەکانی دابین نەکرابێت:

کاتێک کەسێک لە ژێر فشاری توندی دارایی، نەبوونی کار، یان نائارامی سیاسیدا بێت، تەواوی وزەی مۆخی دەچێت بۆ دابینکردنی بژێوی ڕۆژانە (خواردن، خانوو، پارە). لای ئەم کەسە، "سەوزکردنی وڵات" شتێکی زیادەیە چونکە کێشەی گەورەتری هەیە.

ئەو کەسانەی لە ڕووی ژیان و دەروونییەوە جێگیرترن، کاتیان هەیە سەیری دەوروبەریان بکەن و بیر لە کوالێتی ژینگەکەیان بکەنەوە.

٤. "تیۆری پەنجەرە شکاوەکان

ئەم تیۆرە کۆمەڵایەتییە دەڵێت: ژینگە خۆی ڕەفتاری مرۆڤ دیاری دەکات.

ئەگەر شوێنێک زۆر پاک و سەوز و جوان بێت، تەنانەت بێباکترین کەسیش شەرم دەکات خۆڵی تێدا فڕێ بدات.

بەڵام ئەگەر شوێنێک خۆی پیس بێت و هیچ گرنگییەکی پێنەدرابێت، خەڵکی تر دەڵێن "دەی خۆی پیسە، زبڵێکی تریشی بچێتە سەر کێشە نییە". ئەمەش وا دەکات پشتگوێخستنەکە ببێتە کلتورێکی گشتی.

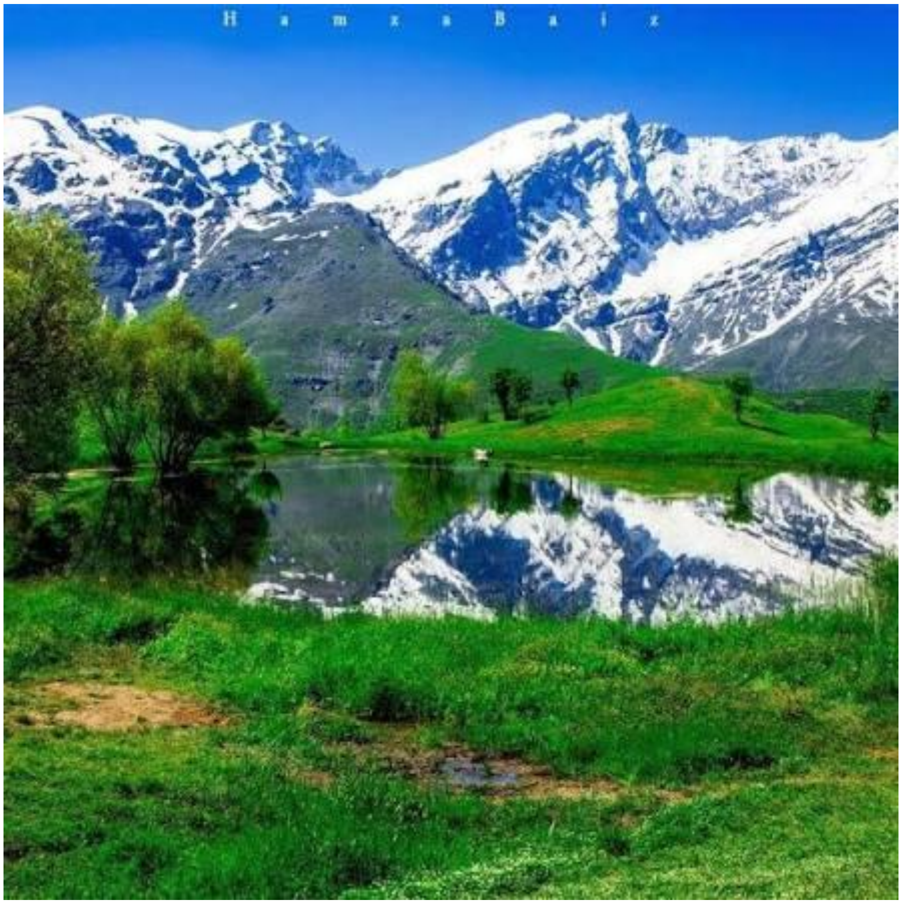
HamzaBaiz

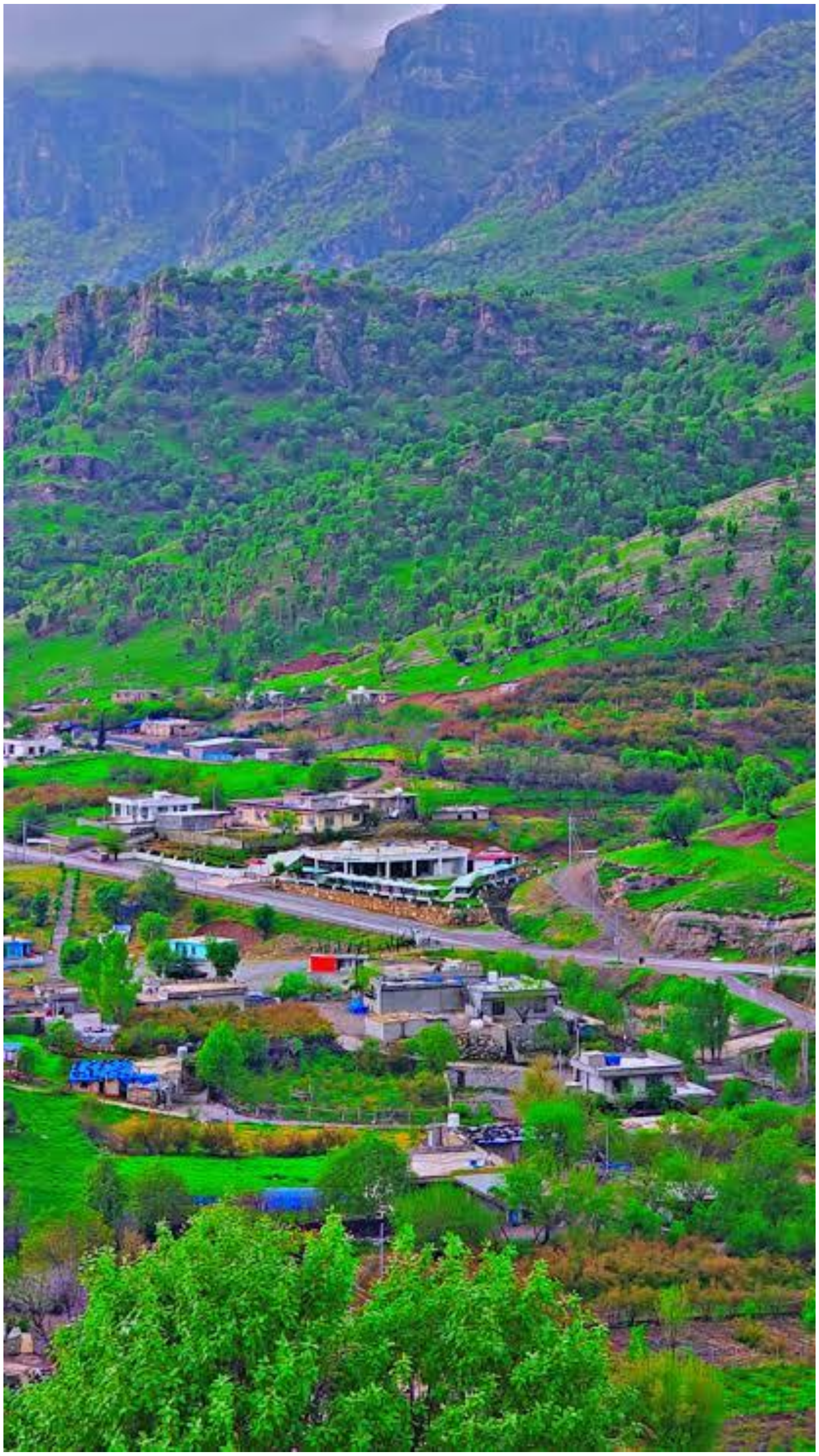

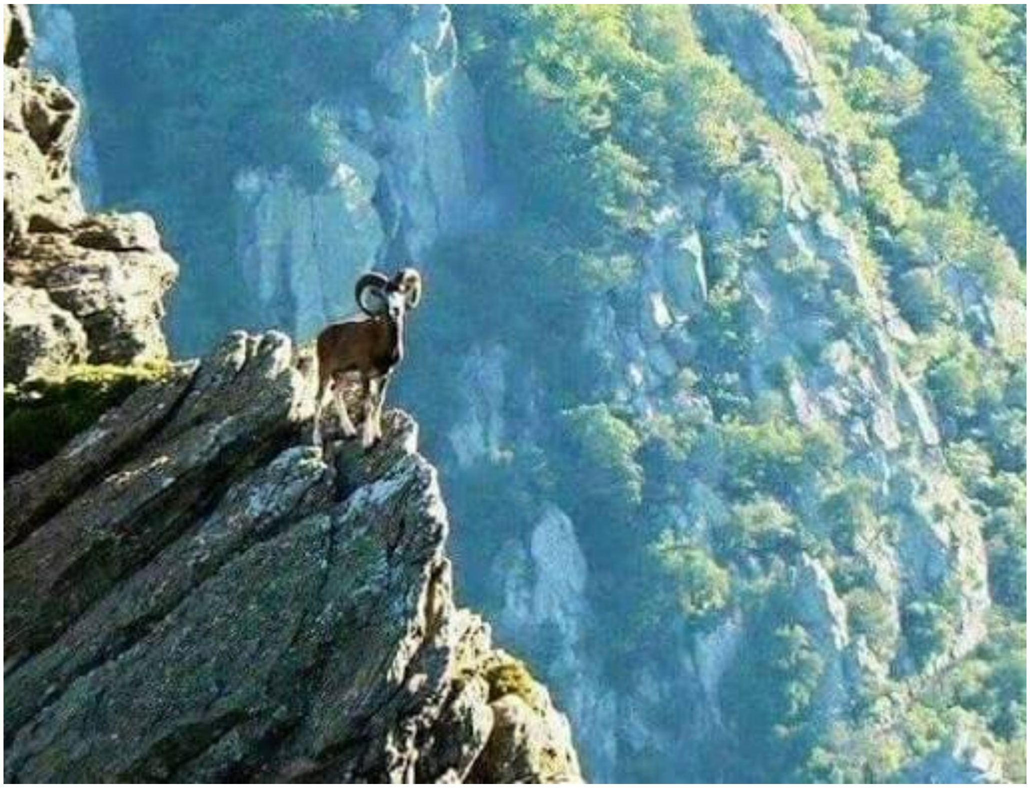

پوختە:

جیاوازییەکە لە "پێناسەی مرۆڤەکان بۆ نیشتمان"ەوە سەرچاوە دەگرێت. هەندێک کەس نیشتمان بە سروشت و خاکەکەیەوە دەبینن و دەیپارێزن، و هەندێکی تر تەنها وەک شوێنێکی فیزیکی بۆ مانەوە دەیبینن بێ ئەوەی بەستەرێکی سۆزداری قووڵیان لەگەڵ شێوازی دەرکەوتنی ئەو خاکەدا هەبێت.

چ کەسێک ئەو جوانیانە ناشرین دەکات یان دەتوانی ئەگەر چارەکی ئەم ئاسکە هۆشی هەبێت.

ئەگەر کەسێک هەستی نەتەوەیی بەهێز بێت ڕاستەوخۆ دەکەوێتە بەر ئەم بەرپرسیارێتیە

و "هەستی **”هەستی نەتەوەیی بەهێز“**پەیوەندییەکی زۆر توندوتۆڵ لە نێوان بەرپرسیارێتی کۆمەڵایەتی"دا هەیە. کاتێک مرۆڤێک ناسنامەی خۆی بە نەتەوە و خاکەکەیەوە دەبەستێتەوە، پاراستنی ژینگە، کلتور و سامانی گشتی چیتر تەنها وەک "یاسایەکی حکومی" نابینێت، بەڵکو وەک **ئەرکێکی پیرۆز و شەرەفێکی نەتەوەیی** لێی دەڕوانێت.

لێرەدا باس لەوە دەکەین کە چۆن هەستی نەتەوەیی بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی مرۆڤ دەخاتە ژێر باری بەرپرسیارێتییەوە:

١-نیشتمان وەک بەشێک لە "من

کاتێک کەسێک هەستی نەتەوەیی بەهێزە، سنووری "خۆپەرستی" و "بەرژەوەندیی تایبەتی" دەبەزێنێت. لای ئەو، وڵاتەکە تەنها پارچە زەوییەک نییە کە لەسەری بژی، بەڵکو بەشێکە لە کەرامەت و بوونی خۆی. بۆیە:

پیسکردنی شەقامێک یان پرینەوەی دارێک، وەک برینداركردنی جەستەی خۆی دەبینێت.

پاک ڕاگرتنی وڵات و سەوزکردنی، وەک بەرزکردنەوەی ناوی نەتەوەکەی لەبەردەم گەلانی تردا سەیر دەکات.

٢-تیۆری "گرێبەستی کۆمەڵایەتی نائاگا”

”هەستی نەتەوەیی جۆرێک لە "هاوسۆزیی دەستەجەمعی

دروست دەکات. مرۆڤی نەتەوەیی پێی وایە کە ئەو قەرزارباری پێشینانی خۆیەتی کە ئەم خاکەیان بۆ پاراستووە، و بەرپرسیاریشە لەبەردەم نەوەکانی داهاتوودا. ئەم بیرکردنەوەیە وا دەکات کە هەمیشە کارەکانی بە ئاڕاستەی قازانجی گشتیدا بێت، نەک تەنها قازانجی شەخسی.

٣-نموونەی گەلانی تر (بۆ نموونە: ژاپۆن)

بۆچی لە ژاپۆن خەڵک دوای یارییەکانی تۆپی پێ خۆیان یاریگاکان پاک دەکەنەوە؟ ئەمە تەنها بەهۆی یاساوە نییە، بەڵکو بەهۆی هەستی نەتەوەیی بەهێزیانەوەیە. ئەوان پێیان وایە ڕەفتاری تاکەکەسی ئەوان لە شوێنە گشتییەکاندا، ڕەنگدانەوەی کلتور و ئاستی شارستانییەتی تەواوی نەتەوەکەیانە. لای ئەوان، پیسکردنی ژینگە هێمایەکە بۆ دواکەوتوویی نەتەوەیی، و ئەوان نایانەوێت نەتەوەکەیان بەو شێوەیە دەربکەوێت.

لایەنە نەرێنییەکەی (کاتێک هەستی نەتەوەیی دەبێتە تەنها دروشم)

دیاردەیەکی تر هەیە کە پێویستە لێی وشیار بین: هەندێک جار خەڵک هەیە هاوار دەکات "من نیشتمانپەروەرم"، بەڵام لە واقیعدا زبڵ فڕێ دەدات و زیان بە ژینگەدەگەیەنێت. لێرەدا دەروونناسی دەڵێت: ئەمە هەستێکی نەتەوەیی **"ڕووکەش و دروشماویە"**

نەک حەقیقی. هەستی نەتەوەیی ڕاستەقینە لە "کرداردا" ڕەنگ دەداتەوە نەک لە قسەدا. کاتێک مرۆڤ خاکەکەی خۆش دەوێت، ناتوانێت ئازاری بدات.

پوختە:

تۆ تەواو ڕاست دەکەیت؛ بەهێزکردنی هەستی نەتەوەیی و هۆشیاریی کلتوری، یەکێکە لە کورتترین و کاریگەرترین ڕێگا دەروونییەکان بۆ دروستکردنی کۆمەڵگەیەکی

"بەرپرس و پاکوخاوێن. کاتێک مرۆڤ دەگاتە ئەو پروایەی کە

پاراستنی ژینگە،

جۆرێکە لە خەباتی نەتەوەیی، ئیتر پێویستی بە چاودێری پۆلیس نابێت بۆ ئەوەی کارێکی ڕاست بکات.

گرنگە هەریەک لەم ئامرازانەی' نوخبە' بەکاربهێنین بۆ بلاوکردنەوەی هۆشیاری و خۆشەویستی لە ناو کۆمەلگادا.

زۆر جار کۆمەلگاکەمان بە خۆخۆری ناودەبرێت کە ئەمەش هەلەیە چونکە ئیمە گرنگی بە شتەلاوەکی و ئاساییەکان دەدەین بۆ نمونە لە کاتی دۆرانی یاریزان نامۆ فازل و نەگەیشتنی بە 'یو ئێف سی' خەلکئی گرنگیان بە کۆمێنتی خەلکانێک دەدات کە ئێمە نازانین ئەسلەن مرۆڤن یان نا ،لەبری ئەو هەموو پالپستیە میدایە و کەسیە کە لێی کرا بۆیە کۆمێنت نوسین شتێکی زۆر ئاساییە کە نێگەتیڤ بێت چونکە تێچوی نییە.

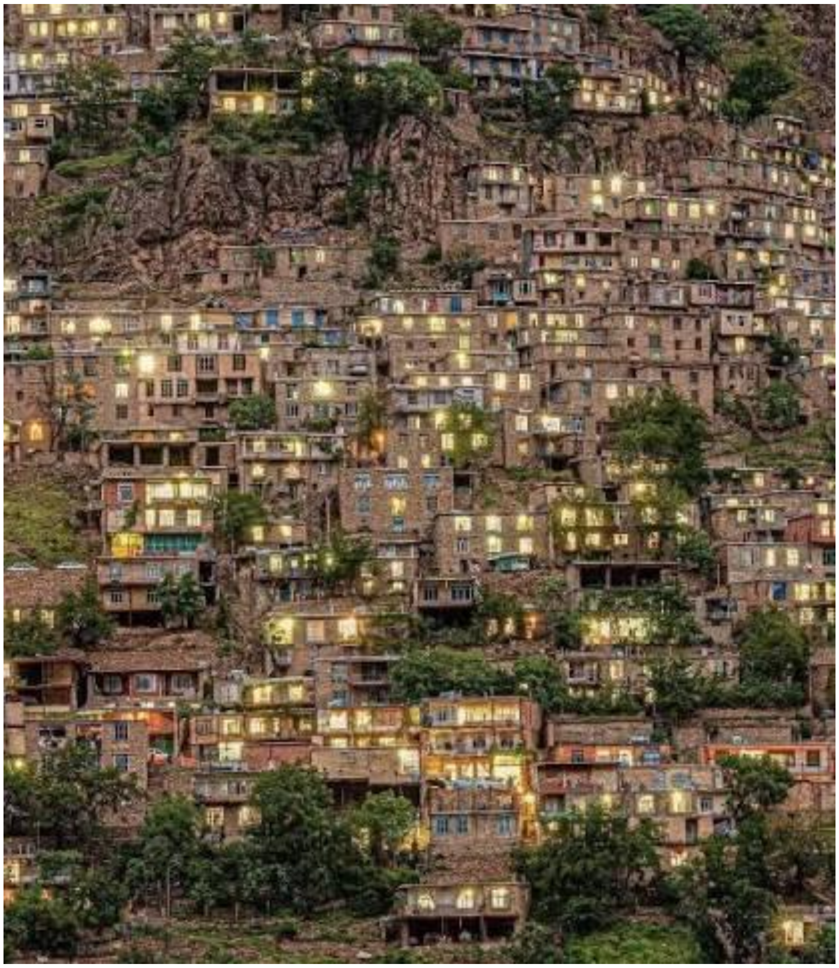

هونەری دروستکردنی "چیرۆک و (Rivalry) **بەهێزکردنی ڕکابەریی ناوخۆیی** ململانێ"یە لە نێوان لایەنەکاندا، بە جۆرێک کە جەماوەر هەست بکات یارییەکە یان .چالاکییەکە تەنها کاتبەسەربردن نییە، بەڵکو شەڕی ناسنامە، شانازی و مێژووە

کاتێک ڕکابەریی ناوخۆیی بەهێز دەبێت، جۆش و خرۆش دەگاتە لووتکە و یاریگاکان و هۆڵەکان پڕ دەبن.

لێرەدا ڕێگاکانی دروستکردن و گەرمکردنی ئەم ڕکابەرییە دەخەینە ڕوو:

١-دروستکردنی "دێربی" لەسەر بنەمای جوگرافیا و مێژوو

جوگرافیا بەهێزترین بزوێنەری ڕکابەرییە. کاتێک دوو لایەن لە یەک هێڵدان، ململانێیەکە توندتر دەبێت.

ڕکابەریی ناو شار:

دروستکردنی ململانێ لە نێوان دوو یانەی هەمان شار (وەک ڕیال مەدرید و ئەتلەتیکۆ مەدرید). لەسەر ئاستی ناوخۆ، کاتێک یاری لە نێوان دوو گەڕەک یان دوو یانەی سەرەکی هەمان شاردا دەکرێت، پێویستە میدیا وەک "شەڕی کۆنترۆڵکردنی شار" وێنای بکات.

ڕکابەریی نێوان شارەکان:

ململانێی نێوان پایتەخت و شارە گەورەکانی تر، یان دوو جەمسەری هێز لە وڵاتدا (وەک هەولێر و سلێمانی، یان دهۆک و زاخۆ). ئەمە وا دەکات خەڵکی شارەکە بە گشتی، تەنانەت ئەوانەی وەرزشیش دۆست نین، بۆ بەرگریکردن لە ناوی شارەکەیان بێنە یاریگا.

٢-بەکارهێنانی میدیا بۆ "دروستکردنی دراما

ڕکابەری بە بێ دەنگی گەشە ناکات؛ پێویستی بە دەنگدەدانەوە هەیە.

کۆنگرەی ڕۆژنامەوانی توند:

پێش یاری یان فێستیڤاڵەکان، پێویستە ڕاهێنەران، یاریزانان یان هونەرمەندان هان بدرێن کە لێدوانی بەهێز و پڕ لە تەحەدا بدەن (بێ سووکایەتیکردن). لێدوانێکی وەک:

ئێمە دەچینە یاریگای ئەوان تەنها بۆ بردنەوە و سەلماندنی ئەوەی کێ " *"گەورەی ناوچەکەیە* کەشی سۆشیال میدیا دەتەقێنێتەوە.

ڤیدیۆی دۆکیۆمێنتاری کورت:

بەرهەمهێنانی ڤیدیۆی کوالێتی بەرز لەسەر مێژووی یارییەکانی پێشووی نێوانیان، کێشە و ئاڵۆزییە کۆنەکان، و ئەو گۆڵ و ساتانەی کە مێژوویان گۆڕیوە. ئەمە یادەوەریی هاندەران زیندوو دەکاتەوە.

٣-دروستکردنی "خەڵاتی تایبەت" بۆ ڕکابەرییەکە

جگە لە جامی خولەکە، دەکرێت جام یان نازناوێکی تایبەت تەنها بۆ یاریی نێوان ئەو دوو ڕکابەرە دابنرێت.

بۆ نموونە:

لە خولی ئەمریکیدا، ئەو یانانەی ڕکابەری مێژووییان هەیە، جامێکی دەستکردی تایبەت لە نێوانیاندا هەیە کە ساڵانە لای ئەو لایەنە دەمێنێتەوە کە یارییەکە دەباتەوە. ئەمە وادەکات تامی ئەو یارییە لە یارییەکانی تر جیاواز بێت.

٤-گۆڕینی لایەنگری بۆ "شێوازی ژیان

بۆ ئەوەی ڕکابەرییەکە بەهێز بێت، دەبێت هاندەر لە ڕێگەی جلوبەرگ و ڕەنگەوە خۆی جیا بکاتەوە.

ڕەنگی جیاواز و دژ بەیەک:

بۆ نموونە یانەیەک ڕەنگی شین و ئەوی تر سوور، یان یەکێکیان سپی و ئەوی تر ڕەش.

براندکردنی هاندەران:

بەرهەمهێنانی تیشێرت، شەپقە، و ئاڵای تایبەت بەو یارییە، کە دروشمی وەک "شارەکە بۆ ئێمەیە" یان "مێژوو قسە دەکات"ی لەسەر بێت. کاتێک جەماوەر بە ڕەنگی یەکگرتووەوە دێتە یاریگا، هەستی سەرکردایەتی و ڕکابەرییەکە چەند هێندە دەبێت.

ئۆلتراسی یانەی نەورۆز.

ئۆلتراسی یانەی هەولێر بە سەرکردایەتی سەید تادانۆ.

٥- ”گواستنەوەی ڕکابەرییەکە بۆ سەر ئاستی "کەسایەتییەکان

مێژووی وەرزش و هونەر دەیسەلمێنێت کە ململانێی نێوان دوو کەسایەتی، جەماوەر زیاتر ڕادەکێشێت وەک ململانێی دوو گروپ.

لە وەرزشدا:

(مێسی بەرامبەر ڕۆناڵدۆ). ئەگەر لە خولی ناوخۆیدا تیشک بخرێتە سەر ململانێی نێوان دوو گۆڵکاری دوو یانە جیاوازەکە، یان دوو گۆڵپارێزی بەهێز، خەڵک تەنها بۆ بینینی ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو دوو کەسە دێن.

لە هونەردا:

(ڕاپەڕێک بەرامبەر ڕاپەڕێکی تر، یان دوو دەرهێنەر). دروستبوونی کێبڕکێ و وەڵامدانەوەی هونەری (وەک "دیپەکان" لە ڕاپدا، یان نمایشی هاوشێوە لە یەک کاتدا) جەماوەر دابەش دەکات بەسەر دوو بەرەدا و هەردووکیان هان دەدات پشتگیریی لایەنی خۆیان بکەن.

٦-هاندانی "گروپەکانی هاندەران"

گروپە ڕێکخراوەکانی هاندەران (ئۆڵتراس) دڵی زیندووی یاریگاکانن.

پێویستە یانەکان و دامەزراوەکان پاڵپشتی ئەم گروپانە بکەن بۆ ئەوەی پێش یارییەکە "تیفۆ” (ئەو تابلۆ گەورانەی جەماوەر بە دەست دروستی دەکەن - Tifo) و سرودی تایبەت ئامادە بکەن. کاتێک هاندەری لایەنی بەرامبەر دەبینێت کە لایەنەکەی تر نمایشێکی جەماوەری گەورەی کردووە، غەیرەتی لێدێت و بۆ یاری داهاتوو ئەویش بە چڕی بەشدار دەبێت.

خاڵی زۆر گرنگ: هێڵی سوور (تەبایی کۆمەڵایەتی) لە کاتی بەهێزکردنی **ڕکابەریی** ناوخۆییدا، دەبێت هەمیشە هێڵێک هەبێت لە نێوان **”ڕکابەریی وەرزشی/هونەریی تووند“** و **”ڕق و کینەی کۆمەڵایەتی“**. نابێت ڕکابەرییەکە هان بدرێت بەرەو توندوتیژی، دەستدرێژی بۆ سەر موڵکی گشتی، یان جیاکاری نەتەوەیی و تائیفی. ئامانجی کێبڕکێکە "جۆش و خرۆش و بەرزکردنەوەی ئاستەکەیە"، نەک تێکدانی شیرازەی کۆمەڵگا.

بۆ **هونەر**، بەهێزکردنی ڕکابەریی ناوخۆیی کەمێک جیاواز و ناسکترە لە وەرزش. لە وەرزشدا ئەنجامەکە بە گۆڵ و ژمارە یەکلا دەبێتەوە، بەڵام لە هونەردا پێوەرەکان ناخیین و پەیوەستن بە سەلیقەوە. بۆیە، بۆ ئەوەی ڕکابەرییەک دروست بکەین کە هۆڵەکانی سینەما، شانۆ، پێشانگا و کۆنسێرتەکان پڕ بکات، دەبێت **"ململانێی جیاوازیی شێواز، بیرۆکە و جەماوەر"** گەرم بکەین.

لێرەدا ڕێگاکانی بەهێزکردنی ڕکابەریی ناوخۆیی لە بواری هونەردا دەخەینە ڕوو:

4. دروستکردنی "شەڕی شێوازەکان

کاتێک دوو شێوازی جیاوازی هونەری ڕووبەڕووی یەک دەبنەوە، جەماوەر بە شێوەیەکی خۆرسکی دابەش دەبێت و پشتگیری لایەنێک دەکات.

کلاسیک بەرامبەر مۆدێرن: بۆ نموونە، ڕێکخستنی شەوێکی مۆسیقا کە تێیدا ئۆرکێسترایەکی کلاسیک و باندێکی مۆسیقای ڕۆک یان ئەلیکترۆنی لەسەر هەمان ستەیج (یان لە دوو هۆڵی بەرامبەر یەک) نمایش بکەن.

شەڕی باندەکان: ئەنجامدانی پێشبڕکێی ڕاستەوخۆ لە نێوان چەند گروپێکی مۆسیقای گەنجاندا، کە تێیدا جەماوەری ئامادەبوو بە هاوارکردن یان بە دەنگدانی دەستبەجێ لە ڕێگەی مۆبایلەوە براوە دەستنیشان دەکەن.

٢. بەکارهێنانی سۆشیال میدیا بۆ "ڕووبەڕووبوونەوەی دۆستانە)

هیچ شتێک وەک گفتوگۆ و درامای نێوان دوو هونەرمەند جەماوەر ڕانەکێشێت.

تەحەدای ڕاستەوخۆ : کاتێک شێوەکارێک لە ئینستاگرام تەحەدای

شێوەکارێکی تر دەکات و دەڵێت: *"من لە ماوەی ٢٤ کاتژمێردا تابلۆیەک لەسەر ئەم بابەتە دەکێشم، با ببینین کێی تۆ چی دەکەیت!"* دواتر هەردوو تابلۆکە لە یەک پێشانگادا نمایش دەکرێن. ئەمە وادەکات جەماوەری هەردووولا تینوو بن بۆ بینینی ئەنجامەکە لە پێشانگاکەدا.

سیستمی وەڵامدانەوە :

له هونەری ڕاپ و شیعردا زۆر باوە. کاتێک هونەرمەندێک لە ڕێگەی بەرهەمەکەیەوە ڕەخنە لە هونەرمەندێکی تر دەگرێت، جەماوەر بە پەرۆشەوە چاوەڕێی کۆنسێرتی داهاتوو دەکەن بۆ بیستنی وەڵامەکە بە ڕاستەوخۆ.

٣. خەڵاتە ناوخۆییەکان بە دەنگدانی جەماوەر

کاتێک خەڵاتەکان تەنها لەلایەن لێژنەی دادوەرانەوە دەبڕدرێنەوە، خەڵک هەست بە دوورەپەرێزی دەکات. بەڵام کاتێک دەنگدانەکە دەدرێتە دەست جەماوەر، ڕکابەرییەکە دەگوازرێتەوە بۆ ناو ماڵەکان.

دروستکردنی فێستیڤاڵێکی ساڵانە (بۆ نموونە: باشترین گۆرانیبێژی ساڵ، باشترین ئەکتەری شانۆ، باشترین تابلۆ). کاتێک هاندەران دەبینن هونەرمەندەکەی ئەوان لە کێبڕکێدایە لەگەڵ هونەرمەندێکی تر، کەمپین بۆ دەکەن، بلیتی کۆنسێرتەکانی دەڕفێنن و هۆڵەکان پڕ دەکەن تەنها بۆ ئەوەی بیسەلمێنن کە لایەنگری کێ زۆرترە.

٤. ڕکابەریی لەسەر بنەمای "ناسنامەی شارەکان"

هاندانی جەماوەر لە ڕێگەی شانازیکردن بە شاری خۆیانەوە لە بواری هونەریشدا کاردەکات.

ڕێکخستنی پێشبڕکێیەک لە ژێر ناوی **"شاری داهێنان"**؛ بۆ نموونە گروپی شانۆیی شاری (أ) دەچێتە شاری (ب) بۆ نمایش، و بەپێچەوانەشەوە. میدیا و پەیجە ناوخۆییەکانی شارەکان دەتوانن کەشەکە گەرم بکەن بەوەی کام شار خاوەنی بینەری ڕۆشنبیرتر و هۆڵی پڕترە. ئەمە غەیرەتی هونەری لای جەماوەری شارەکە دروست دەکات کە هۆڵەکە چۆڵ نەکەن.

٥. دروستکردنی "بەرەی جەماوەری

لە جیهانی مۆدێرندا، هونەرمەندە گەورەکان ناوی تایبەت لە جەماوەرەکەیان دەنێن (بۆ نموونە هاندەرانی تایلۆر سویفت پێیان دەوترێت ، یان هاندەرانی

ARMYبی تی ئێس پێیان دەوترێت .

کاتێک هونەرمەندە ناوخۆییەکان بتوانن پەیوەندییەکی ئەوەندە بەهێز لەگەڵ هاندەرانیان دروست بکەن کە جەماوەرەکە هەست بە "ناسنامەی گروپ" بکات، ڕکابەرییەکی خۆرسک لە نێوان گروپی هاندەرانی هونەرمەندە جیاوازەکاندا دروست دەبێت. ئەم گروپانە دەبنە سوپایەکی خۆبەخش بۆ کڕینی بلیت و پڕکردنی کۆنسێرتەکان.

٦. نمایشی هاوبەش بەڵام جیاواز

لەجیاتی ئەوەی هەر هونەرمەندە و بە جیا کۆنسێرت بکات، دەکرێت دوو هونەرمەندی گەورە کە دوو ستایلی جیاوازیان هەیە، لە یەک شەودا و لەسەر یەک ستەیج نمایش بکەن. لایەنێکی ستەیجەکە بۆ یەکێکیان و لایەنەکەی تر بۆ ئەوی تر بێت. ئەم جۆرە ڕووداوانە بەهۆی تێکەڵبوونی جەماوەری هەردوولاوە، زۆرترین فرۆشی بلیتیان دەبێت چونکە هاندەری هەر لایەنێک دەیەوێت دەنگی لە لایەنەکەی تر بەرزتر بێت.

عەبدوللا پەشێو بیرمەندی مەزن

گرنگی بەشداری جەماوەری

مەبەستامن لێی بریتیە لە کۆبونەوە و خۆپیشاندنی بە کۆمال بۆ پرسێکی کۆمەلایەتی یان سیاسی.

ئەم جۆرە بەشدارییە مەیدانییە لە زانستی سیاسی و کۆمەڵناسیدا بە یەکێک لە هەرە ئامرازە بەهێزەکانی گۆڕانکاری دادەنرێت، بەم هۆکارانەی خوارەوە:

١-دروستکردنی گوشاری ڕاستەوخۆ لەسەر بڕیاردەران

کۆبوونەوە و خۆپیشاندانی بەکۆمەڵ، پەیامێکی خێرا و ڕوون دەگەیەنێتە دەسەڵاتداران کە بابەتەکە خواستی تاکی نییە، بەڵکو داواکارییەکی گشتییە. ئەم جۆرە جووڵانەوانە حکومەتەکان ناچار دەکەن بە جدی سەیری کێشەکان بکەن و زۆرجار بڕیاری خێرا بۆ چاکسازی بدەن.

٢-گۆڕینی کێشەیەک لە "تایبەت"ەوە بۆ "ڕای گشتی”

زۆرجار پرسێکی کۆمەڵایەتی (وەک توندوتیژی دژی ژنان، مافی کرێکاران، یان خراپی خزمەتگوزارییەکان) لەوانەیە پشتگوێ بخرێت. خۆپیشاندان و ڕژانە سەر شەقام، دەبێتە هۆی ئەوەی میدیاکان و تەواوی کۆمەڵگە لێی ئاگادار ببنەوە و ببێتە باسی ڕۆژ، ئەمەش پاڵپشتی زیاتر بۆ پرسەکە کۆدەکاتەوە.

٣- بەهێزکردنی هەستی هاوپشتی

کاتێک تاکەکانی کۆمەڵگە دەبینن کە سەدان یان هەزاران کەسی تر هەمان خەم و داواکارییان هەیە، ترسیان دەشکێت و هەستی تەنیاییان نامێنێت. ئەمە وزەیەکی مەعنەوی گەورە بە کۆمەڵگە دەبەخشێت کە بتوانن بەرگری لە مافەکانیان بکەن.

٤-گەیاندنی دەنگی بێدەنگەکان

خۆپیشاندانی بەکۆمەڵ سەکۆیەکە بۆ ئەو چین و توێژانەی کە لە میدیا فەرمییەکان یان ناوەندەکانی بڕیاردا دەنگیان نابیسترێت. لێرەوە کۆمەڵگە دەتوانێت ڕاستەوخۆ و بەبێ نێوەندگیر داواکارییەکانی بخاتە ڕوو.

٥-پاراستنی هاوسەنگی هێز

لە هەموو کۆمەڵگەیەکدا، ئەگەر هاوولاتیان بێدەنگ بن، دەسەڵات یان گرووپە بەهێزەکان مەیلیان بەرەو قۆرخکاری و تاکڕەوی دەچێت. کۆبوونەوەی جەماوەری وەک "هێزی گەل" کاردەکات بۆ ڕاگرتنی هاوسەنگییەکە و ڕێگریکردن لە زوڵم.

خاڵی سەرەکی: خۆپیشاندان و کۆبوونەوەی کۆمەڵایەتی، زیندوویی و هۆشیاری کۆمەڵگە نیشان دەدات. مێژوو سەلماندوویەتی کە زۆربەی ئەو مافە مەدەنی و سیاسیانەی ئەمڕۆ مرۆڤایەتی بەدەستی هێناون (وەک مافی دەنگدانی ژنان، ئەم جۆرە بەشدارییە právě یاساکانی کار، و ئازادییە گشتییەکان)، بەرهەمی جەماوەری و مەیدانییانە بوون.

گرنگ نییە کورێ کێی و خوینی چ نەوەیەکت لە روحدایە،گرنگە چۆن بیردەکەیتەوە و خزمەت بە چی دەکەیت،زۆر کورد هەبوونە بە خوێن کوردبونە بەلام خزمەتی نەتەوانی تریان کردوە، جا بە هونەر بێت یان سیاسی یان وەرزشی.

گرنگە زمانی کوردی و فەرهانگ و کلتوری کوردی لە ژیانمان بێت نەک خوێن.

بەکارهێنانی نەتەوەییبون بۆ چاکردنی کۆمەلگا لە خراپەکانی،بەرەوپێشبردنی منالانی کورد لە لایەنە جیاوازاکانی ژیان و جێبەجێکردنی یاساکانی دەولات و هیتر.

چەمکێکی زۆر قووڵی فەلسەفی، سیاسی و ئیتیکییە کە پێی دەوترێت **ناسنامەی "**لە بەرامبەر **"ناسنامەی بیرکردنەوە/ئایدۆلۆژی" ڕەگەزی/خوێنی"**

ئەم ڕوانگەیە جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە **مرۆڤ بە هەڵوێست، بەها، و بیرکردنەوەکانی پێناسە دەکرێت، نەک بەو ڕەگەز و نەتەوەیەی کە بێ ئیرادەی خۆی تێیدا لەدایکبووە.**

لێرەدا شییەک بۆ ئەم چەمکە و نموونەکانی لە مێژووی کورددا دەخەینە ڕوو:

١-شیکردنەوەی چەمکەکە لە ڕووی فەلسەفییەوە

ڕەگەز یان نەتەوە تەنها داوەیەکی **:پێشەنگایەتیی فکر بەسەر خوێندا** بایۆلۆجی و جوگرافییە (کەس هەڵینەبژاردووە کێ بێت). بەڵام فکۆ، فەلسەفە و هەڵوێست هەڵبژاردنی ئاگادارانەی خودی مرۆڤەکەن.

کوردبوون وەک ڕوانگە، نەک تەنها وەک ڕەگەز:

کەسێک لەوانەیە بە زمان و ڕەگەز کورد بێت، بەڵام ئەگەر فەلسەفەکەی خزمەت بە سەرکوتکاری یان دژایەتیکردنی مافە بنەڕەتییەکانی مرۆڤ و گەلەکەی بکات، لە ڕووی مەعنەوییەوە لە دۆزەکە داپڕاوە.

٢-نموونەی ئەم چەمکە لە سیاسەت و مێژوودا

ئەم هاوکێشەیە بە هەردوو ئاڕاستەکەدا لە مێژوودا کاری کردووە:

ئەوانەی بە ڕەگەز کورد بوون، بەڵام دژی گەلەکەیان بوون:

جاشایەتی و چەکداریی بەکارهاتوو:

لە زۆربەی کۆڕرەوەکانی مێژوودا، دەسەڵاتە داگیرکەرەکان سوودیان لە کەسانێک بینیوە کە بە ڕەگەز کورد بوون (وەک مستەشارەکان لە باشوور یان جەردەوانەکان/کۆرییەکانی جاش لە باکوور) بۆ لێدانی بزووتنەوە کوردییەکان.

سیاسەتمەدارانی هەلپەرست:

لە مێژووی هاوچەرخی وڵاتانی ناوچەکەدا، چەندین کەسایەتیی خاوەن ڕەگەزی کورد لە ناوەندەکانی بڕیاری دەوڵەتە سەرکوتکەرەکاندا بوون، بەڵام نەک تەنها داکۆکییان لە مافی نەتەوەیی خۆیان نەکردووە، بەڵکو هاوبەشی سیستەمی سەرکوتکەر بوون.

ئەوانەی بە ڕەگەز کورد نەبوون، بەڵام لەگەڵ دۆزی کورد وەستان:

فیگەن یوکسەکداغ و ئیسماعیل بێشکچی:

ئیسماعیل بێشکچی (کۆمەڵناسی تورک) بەهۆی بەرگریکردنی لە مافەکانی کورد دەیان ساڵ لە زیندانەکانی تورکیادا مایەوە.

فیگەن یوکسەکداغ (پەرلەمانتار و سەرکردەی تورک) باجی قورسی لە پێناو مافی کورد و دیموکراسیدا دا و ڕەوانەی زیندان کرا.

ئەم کەسانە سەلماندیان کە **فەلسەفە و ئیتیک** زۆر لە ڕەگەز بەهێزترە.

٣-پوختەی بیرۆکەکە

".نەتەوەی ڕاستەقینەی مرۆڤ، بیر و ویژدانیەتی"

ڕەگەز تەنها ناسنامەیەکی ناسنامەیی (کارت)ییە، بەڵام فەلسەفە و هەڵوێست ناسنامەی ڕەوشتیی مرۆڤن. مرۆڤ بەوە زیندوە کە پشتگیری لە ماف، ئازادی و دادپەروەری دەکات، نەک بەوەی لە چی ڕەگەزێک لەدایکبووە.

چی بکەین

ناوەرۆک

....

١.پەروەردە

٢.وەزارەتی کۆمالایەتی و وەرزشی

٣.پیشکەوتنی وەرزش و هونەر

٤.پێشکەوتنی سینەما

٥. وەزارەتی پاراستنی ناسنامەی نیشتمانی و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی

٦.وەزارەتی گەنجان

پەروەردە یەکێکە لە بنەڕەتیترین و گرنگترین تەوەرەکان بۆ پاشەڕۆژی هەر نەتەوەیەک. پەروەردە تەنها پرۆسەیەکی فێرکاری نییە بۆ بەدەستهێنانی بڕوانامە، بەڵکو کارگەی دروستکردنی مرۆڤ و داڕشتنەوەی ناسنامەی نەتەوەییە.

بۆ ئەوەی بتوانین لە ڕێگەی پەروەردەوە نەوەیەکی هۆشیار، بەهێز و خاوەن هەڵوێست بۆ پرسە نەتەوەییەکانمان پێبگەیەنین، دەکرێت کار لەسەر ئەم تەوەرە سەرەکییانەی خوارەوە بکەین:

١-چاکسازی لە مەنهەج و ناوەڕۆکی خوێندندا

مەنهەجی خوێندن دەبێت ڕەنگدانەوەی ڕاستەقینەی ناسنامە، مێژوو و جوگرافیای نەتەوەکەمان بێت:

مێژووی زیندوو و ڕەخنەگرانە:

لەبری تەنها لەبەرکردنی ڕووداو و بەروارەکان، پێویستە مێژوو بە شێوازێک بخوێندرێت کە قوتابی لە هۆکاری سەرکوتن و شکستەکان تێبگات و وانەی لێ وەرگرێت.

پاراستن و بەهێزکردنی زمان:

زمان ناسنامەیە. گرنگیدان بە زمانی دایک و ئەدەبیاتی کوردی، دەبێتە هۆی دروستکردنی بەستەرێکی بەهێزی دەروونی لە نێوان تاک و خاکەکەیدا.

جوگرافیای نیشتمانی:

ناساندنی جوگرافیا و سامانە سروشتییەکانی نیشتمان، بۆ ئەوەی قوتابی بزانێت چی دەپارێزێت و بەهای خاکەکەی چییە.

٢-گۆڕینی شێوازی فێرکردن (بەرەو بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە)

نەوەی بەهێز بە "تەڵقین" و لەبەرکردنی کوێرانە دروست نابێت.

(Critical Thinking) بیرکردنەوەی ڕەخنەگرانە:

پێویستە قوتابخانەکان فێری قوتابی بکەن کە چۆن پرسیار بکات، چۆن

شیکردنەوەی کێشەکان بکات و بەدوای ڕاستییەکاندا بگەڕێت.

دیالۆگ و ئازادی ڕادەربڕین:

ڕێگەدان بە قوتابی بۆ دەربڕینی ڕای خۆی لەناو پۆلدا، متمانە بەخۆبوونی پێدەبەخشێت کە دواتر لە ئاستی نێودەوڵەتی و نەتەوەییدا بەرگری لە مافەکانی بکات.

٣-پێگەیاندن و بەرزکردنەوەی شکۆی مامۆستا

مامۆستا کۆڵەکەی سەرەکی ئەم پرۆسەیەیە. ئەگەر مامۆستا خۆی خاوەن هۆشیارییەکی قووڵی نەتەوەیی و مرۆیی نەبێت، ناتوانێت نەوەیەکی وا پێبگەیەنێت.

پێویستە خولی بەردەوامی هۆشیاری، دەروونی و زانستی بۆ مامۆستایان بکرێتەوە.

دابینکردنی ژیانێکی شایستە بۆ مامۆستا تا بتوانێت بە بێدەنگی و دڵسۆزییەوە تەرکیز بخاتە سەر پەروەردەکردنی نەوەکان.

٤-چاندنی بەها مرۆیی و نیشتمانییەکان (پەروەردەی مەدەنی)

پەیوەندی نێوان نەتەوایەتی و مرۆڤدۆستی دەبێت هاوسەنگ بێت:

بەرپرسیارێتی کۆمەڵایەتی:

فێرکردنی قوتابیان کە بەرژەوەندی گشتی پێش بەرژەوەندی تایبەتی بخەن (لە ڕێگەی کار و چالاکی خۆبەخشانە لە قوتابخانەکاندا).

پێکەوەژیان و قبوڵکردنی ئەویتر:

نەتەوەیەکی بەهێز ئەو نەتەوەیەیە کە لە ناوخۆیدا یەکگرتوو و تەبا بێت و ڕێز لە فرەیی بگرێت.

٥-هۆشیاریی میدیایی و دیجیتاڵی

لە سەردەمی ئێستادا، جەنگەکان زیاتر لە فەزای مەجازی و میدیاییدان:

دەبێت نەوەی نوێ فێر بکرێت چۆن ڕووبەڕووی "شەڕی دەروونی" و "زانیاری چەواشەکەر" ببێتەوە کە دژ بە دۆزی نەتەوەییەکەی دەکرێت.

فێربوونی زمانە بیانییەکان وەک ئامرازێک بۆ ناساندنی دۆزی ڕەوای گەلەکەمان بە جیهان.

ئامادەیی رزگاری کوران

بۆ ئەوەی ئەم بیرۆکانە لە تیۆرییەوە ببن بە پراکتیک، پێویستمان بە هاوئاهەنگی نێوان سێ لایەنی سەرەکی هەیە:

قوتابخانە، خێزان، و میدیا.

دامەزراندنی هەم وەزارەتە بۆ هەم مەبەستانەیە؛

١.هۆشیارکردنەوە و چالاکی کۆمالایەتی

٢.پێشخستنی وەرزش لە کوردستان

٣.پێسخستنی هونەر

٤.نزیکبوونەوەی نەتەوەکانی تر لە کورد

٥-دامەزراندی یاسایەک بۆ نەتەوەییبونی شارستانی بۆ نەتەوەکانی تری کوردستان.

دەبێت سەرەتا لە رێی کۆمەڵایەتیەوە گرنگی وەرزش روونبکەینەوە دواتر بە ۆتۆماتیکی وەرزش پێدەکەوێ بۆ هونەریش وایە

چالاکی کۆمەلایەتی

کاتێک وەرزش و هونەر لە قاڵبە وشک و فەرمییەکەی دەردەکەین و دەیانکەین بە بەشێک لە ژیانی ڕۆژانەی خەڵک، خۆشەویستی بۆیان خۆخۆ دروست دەبێت. لە خوارەوە نەخشەڕێگایەکی کرداری بۆ جێبەجێکردنی ئەم بیرۆکەیە خراوەتەڕوو:

قۆناغی یەکەم: ١-بەستنەوەی کۆمەڵایەتی بە وەرزشەوە

بۆ ئەوەی خەڵک وەرزشی خۆشبوێت، نابێت تەنیا پێیان بڵێین "وەرزش بکەن چونکە بەسوودە"، بەڵکو دەبێت وەرزش بکەین بە هۆکارێک بۆ **کۆبوونەوە و دڵخۆشیی کۆمەڵایەتی.**

کەرنەڤاڵ و ماراسۆنی خێزانی:

ڕێکخستنی ماراسۆنی کورت یان ڕێپێوانی بەکۆمەڵ بۆ هەموو تەمەنەکان (منداڵان، گەنجان، و بەساڵاچووان). لەم چالاکییانەدا ئامانجەکە تەنیا ڕاکردن نییە، بەڵکو کۆبوونەوەی خێزانەکان، گفتوگۆ، و بەسەربردنی کاتێکی خۆشە پێکەوە.

خولە وەرزشییەکانی نێوان گەڕەکەکان:

دروستکردنی خولی تۆپی پێ، تۆپی باڵە، یان تەنانەت یارییە میللییەکان لە نێوان گەڕەکە جیاوازەکاندا. ئەمە هەستی کێبڕکێی دۆستانە و یەکگرتوویی کۆمەڵایەتی بەهێز دەکات.

کەمپەینی "وەرزش بۆ هەموان" لە پارکە گشتییەکاندا:

دیاریکردنی ڕۆژانی کۆتایی هەفتە بۆ ڕاهێنانی بەکۆمەڵ (وەک یۆگا یان ئایرۆبیک) لە پارکە گشتییەکاندا بە خۆڕایی. کاتێک خەڵک دەبینن هاوسێ و هاوڕێکانیان بەشدارن، ئەوانیش هان دەدرێن بەشدار بن.

یاسای زێڕینی وەرزش:

کاتێک وەرزش لە "ئەرکێکی تەندروستیی قورس"ەوە دەگۆڕێت بۆ "چالاکییەکی کۆمەڵایەتیی پڕ لە پێکەنین"، خەڵک خۆخۆ ئالودەی دەبن.

قۆناغی دووەم: ٢-بازدان لە وەرزشەوە بۆ هونەر

کاتێک خەڵک لە ڕێگەی چالاکییە کۆمەڵایەتییە وەرزشییەکانەوە کۆبوونەوە، زەمینەیەکی زۆر گونجاو دروست دەبێت بۆ ئەوەی هونەریش بهێندرێتە ناو هاوکێشەکەوە:

مۆسیقا و ماراسۆن:

لە هێڵی کۆتایی ماراسۆنەکان یان خولە وەرزشییەکاندا، با گرووپە مۆسیقییە ناوخۆییەکان و گەنجە بەهرەمەندەکان کۆنسێرتی بچووک و زیندوو پێشکەش بکەن. لێرەدا خەڵک لە یەک کاتدا چێژ لە وەرزش و مۆسیقا وەردەگرن.

پێشبڕکێی هونەریی وەرزشی:

ڕێکخستنی پێشبڕکێی وێنەکێشان یان فۆتۆگرافی لە ژێر ناونیشانی "جوانییەکانی وەرزش و سروشتی کوردستان". ئەمە وا دەکات هونەرمەندان سەرنج بخەنە سەر وەرزش، و وەرزشەوانانیش پێزانینیان بۆ هونەر هەبێت.

ڕەنگکردنی یاریگاکان و گەڕەکەکان:

کۆکردنەوەی گەنجان و منداڵانی گەڕەک بۆ ئەوەی پێکەوە بە یارمەتیی جوان لەسەر دیواری یاریگاکان یان شوێنە (Murals) شێوەکاران، دیواربەندی گشتییەکان بکێشن. ئەمە هەم چالاکییەکی جەستەیی/کۆمەڵایەتییە و هەم ڕێزگرتنە لە هونەر.

٣-چۆن لە ڕێی کۆمەڵایەتییەوە وا بکەین هونەر خۆشبوێت؟

هونەریش وەک وەرزش، ئەگەر تەنیا لە هۆڵە داخراوەکان و پێشانگا گرانبەهاکاندا بمێنێتەوە، خەڵکی ئاسایی لێی دوور دەکەونەوە. دەبێت هونەر بهێنینە ناو ژیانی ڕۆژانەی کۆمەڵگاوە:

(Street Theater) شانۆی سەرشەقام:

نمایشکردنی شانۆگەریی کورت و کۆمیدی لە شوێنە گشتییەکاندا کە باسی کێشە کۆمەڵایەتییەکانی ڕۆژانە دەکەن. خەڵک بە شێوازێکی سروشتی کۆدەبنەوە، پێدەکەن، و لە هەمان کاتدا پەیامە کۆمەڵایەتی و هونەرییەکە وەردەگرن.

فێستیڤاڵی خواردن، مۆسیقا، و کەلتوور:

ڕێکخستنی بازاڕی میللی و کەرنەڤاڵی خۆراک کە تێیدا مۆسیقای ڕەسەن، کاردەستی و تابلۆی هونەریی تێدا نمایش دەکرێت. لێرەدا هونەر دەبێتە مۆدێلێکی ئابووری و کۆمەڵایەتی بۆ پاڵپشتیی خێزانەکان.

کۆڕی مۆسیقا و شیعر لە گەڕەکەکاندا:

دروستکردنی سەکۆیەک بۆ بەهرەمەندانی گەڕەک (جا گۆرانیبێژ بن، شاعیر بن یان ژەنیار) بۆ ئەوەی لە ئێوارانێکی هاوینەدا بۆ خەڵکی گەڕەکەکەیان بنوێنن.

لایەنی کۆمەڵایەتی (سەرەتا)	کاریگەرییەکەی لەسەر وەرزش	ڕەنگدانەوەی لەسەر هونەر
کۆبوونەوەی خێزان و هاوسێکان	دروستکردنی تیم و گرووپی وەرزشی لە پارکەکان	سازدانی نمایشی مۆسیقا و تابلۆ لە پەراوێزی یارییەکاندا
چالاکییە خێرخوازییەکان	ڕێکخستنی ڕاکردنی خێرخوازی بۆ پشتیوانی نەخۆشان	فرۆشتنی کاری دەستی و تابلۆکان بۆ هەمان مەبەستی خێرخوازی
نوژەنکردنەوەی گەڕەکەکان	دروستکردنی یاریگای بچووک بە دەستی گەنجان	کێشانی تابلۆی دیواری ڕەنگاوڕەنگ لەسەر دیوارەکانی دەوروبەری یاریگاکە

دروستکردنی رکابەری

لە رێی گرۆپێکی کۆمەلایەتیەوە رکابەری دروستبکرێ لە وەرزشەکەدا هەویش بەم رێگایانە:

بۆ ئەوەی ڕکابەرییەکی تەندروست، بەپەرۆش و بەردەوام لە ڕێگەی گرووپێکی کۆمەڵایەتییەوە دروست بکەین، پێویستە چەند ڕێگایەکی داهێنەرانە و سەرنجڕاکێش بەکاربهێنین. لێرەدا کارامەترین ئەو ڕێگایانە دەخەینەڕوو کە وا دەکات خەڵک بەوپەڕی حەزەوە بەشداری لە ڕکابەرییە وەرزشییەکاندا بکەن:

١- سیستمی خاڵ و خەڵاتی کۆمەڵایەتی

مرۆڤەکان حەزیان بەوەیە پاداشتی هەوڵەکانیان ببینن. لەناو گرووپەکەدا سیستمێکی کۆکردنەوەی خاڵ دابنێ:

خاڵ بۆ بەشداربوون:

هەر کەسێک ئامادەی ڕاهێنانەکان یان چالاکییەکان بێت، خاڵ وەردەگرێت (ئەمە وا دەکات تەنانەت ئەوانەش کە وەرزشەوانێکی باش نین، تەنیا لەبەر بەردەوامییان خەڵات بکرێن).

پێشەنگی هەفتە:

لە کۆتایی هەر هەفتەیەکدا، ناوی چالاکترین و سەرکەوتووترین ئەندامانی گرووپەکە لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان یان تابلۆی ڕیکلامی گرووپەکەدا بڵاوبکرێتەوە وەک ڕێزلێنانێک.

خەڵاتی مانگانە:

پێشکەشکردنی خەڵاتی هێمایی (وەک تیشێرتی تایبەتی گرووپەکە، کاتژمێری زیرەک، یان پڕوانامەی ڕێزلێنان).

٢-دابەشکردنی گرووپەکە بۆ چەند تیمی کێبڕکێکار

کاتێک خەڵک دەبنە بەشێک لە "تیمێک"، هەستی بەرپرسیارێتی و ڕکابەرییان دە بڵاو دەبێتەوە:

تیمە جیاوازەکان:

ئەندامانی گرووپە کۆمەڵایەتییەکە دابەش بکە بەسەر چەند تیمێکی جیاوازدا (بۆ نموونە: تیمی سوور، شین، سەوز).

کێبڕکێی بەکۆمەڵ:

کێبڕکێکان تەنیا لەسەر ئاستی تاکەکەس نەبن، بەڵکو بڵێ "ئەم هەفتەیە کام تیم زیاتر دەتوانێت بەکۆمەڵ ڕابکات یان یاری بکات؟". ئەمە وا دەکات ئەندامانی یەک تیم هانی یەکتر بدەن و کەسی تەمبەڵ لە ناو خۆیاندا نەهێڵن.

٣-ڕکابەریی جۆراوجۆر و گونجاو بۆ هەموو ئاستەکان

بۆ ئەوەی ڕکابەرییەکە تەنیا بۆ کەسە بەهێزەکان نەبێت و کەسانی تر بێومێد نەبن، کێبڕکێی هەمەجۆر دابنێ:

ڕکابەریی بەردەوامی:

کێبڕکێی "کێ دەتوانێت بۆ ماوەی ٣٠ ڕۆژ، ڕۆژانە تەنیا ٣٠ خولەک پیادەڕەوی بکات؟". لێرەدا خێرایی گرنگ نییە، بەڵکو تەنیا بەردەوامی گرنگە.

ڕکابەریی کێش دابەزاندن یان ڕێکخستنی جەستە:

کێبڕکێیەکی تەندروست لەژێر چاودێری پزیشکی یان ڕاهێنەر بۆ ئەوانەی دەیانەوێت کێشیان دابەزێنن یان جەستەیان ڕێکبخەن.

٤-بەکارهێنانی تەکنەلۆجیا و ئەپە وەرزشییەکان

تەکنەلۆجیا باشترین هۆکارە بۆ چاودێریکردن و دروستکردنی ڕکابەری لە دووریشەوە:

دروستکردنی یانە لە ئەپەکاندا:

گرووپەکە ئەپێکی وەرزشی هاوبەش بەکاربهێنن. ئەپەکە بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی نیشانی دەدات کێ لەم هەفتەیەدا زۆرترین کیلۆمەتر ڕایکردووە یان ڕۆشتووە.

هاوبەشکردنی دەستکەوتەکان:

یان چالاکییەکانیان لە گرووپی ئەندامان وێنەی ڕێژەی هەنگاوەکانیان (واتسئەپ، تێلیگرام یان فەیسبووک) بڵاوبکەنەوە. ئەمەش هاندەرێکی گەورەیە بۆ ئەوانی تر کە دەستپێبکەنەوە.

٥- ڕکابەرییە کۆمەڵایەتییە خێرخوازییەکان

ڕکابەرییەک کە ئامانجێکی مرۆڤدۆستانەی لەپشت بێت، وزەیەکی بێپایان بە خەڵک دەبەخشێت:

”کەمپەینی "هەر کیلۆمەترێک = بەخشینێک:

لەگەڵ کۆمپانیایەک یان ڕێکخراوێکی خێرخوازی ڕێکبکەون، کە بەرامبەر هەر کیلۆمەترێک کە ئەندامانی گرووپەکە دەیبڕن (بە ڕاکردن یان پاسکیل سواری)، پڕێک پارە یان هاوکاری ببەخشرێتە منداڵانی نەخۆشخانەی هیوا یان خێزانە کەمدەرامەتەکان.

ئەم جۆرە ڕکابەرییە، وەرزش لە چالاکییەکی جەستەیی سادەوە دەگۆڕێت بۆ شانازییەکی گەورەی مرۆیی و کۆمەڵایەتی.

دروستکردنی "دێربی" گەڕەکەکان یان شارەکان

دەکرێت ڕکابەریی مێژوویی و جەماوەری دروست بکرێت (بۆ نموونە: دێربی نێوان گەڕەکی دێرین و نوێ، یان دێربی نێوان دوو زانکۆ). ئەم جۆرە دێربیانە ناونیشانی تایبەتیان لێ دەنرێت بۆ ئەوەی سەرنجی میدیا و خەڵک ڕابکێشن.

”کاناڵیزەکردنی وزەی ڕق بۆ ناو "هونەر و هاندان

ڕێگە بە هاندەران بدرێت پڕ بە گەروویان هاوار بکەن، تابلۆی گەورە بکێشن، سرودی کێبڕکێ بنووسنەوە (ئەمە دەروازەیەکی نایابە بۆ پێشخستنی هونەر)، بەڵام بەم مەرجە:

یاسای یاریگە:

هەر سووکایەتییەک بە دایکوباوک، نەتەوە، یان باوەڕی یاریزانان و هاندەرانی “ بەرامبەر بکرێت، دەبێتە هۆی دۆڕاندنی یارییەکە بە شێوەیەکی یاسایی بۆ تیپەکەی تر." ئەم یاسایە ناچاریان دەکات داهێنەر بن لە هاندان نەک جنێودەر.

کۆبوونەوەی دوای یاری:

جوانترین دیمەنی وەرزش ئەوەیە کە دوای یارییەکی پڕ لە کێبڕکێی سەخت، یاریزانان و هاندەرانی هەردوولا پێکەوە نانی ئێوارە بخۆن یان چا بخۆنەوە. ئەمە وا دەکات خەڵک تێبگەن کە کێبڕکێیەکە تەنیا بۆ ماوەی ٩٠ خولەک بووە لەسەر یاریگاکە، و لە دەرەوەی یاریگا هەموویان دۆست و برا

وە ڕێگایەکی تریش بۆ پێشکەوتنی کۆمەڵها ئەوەیە کە کۆمەڵها بەشبەش بکەین لە دروستکدنی یانە بۆیان .

زیاتر تێگەیشتن:بۆ کەسانی ڤلۆگەر لە سۆشیال میدیا یانەیەک دروستبکرێ و لە گەل یانەیەکی تر پێشبرکێ بکەن،یان دروستکردنی فیدراسیۆنی تۆپپێ لە ناوچەیەک بۆ یاریزانانی خوار تەمەن ١٨ سال کە چەند یانەیەک لەخۆبگرن و پێشبرکێبکەن لەگەل فیدراسیۆنێکی تر ،یان بۆ سینەما یان هونەر یان بۆ نەتەوەیی یان شتێکی تر.

پێشخستنی سینەما لە کوردستان و گۆڕینی کۆمەڵگە بۆ بینەرێکی ڕژد و بەردەوام، پرۆسەیەکی چەند ڕەهەندییە. ناکرێت چاوەڕێ بین خەڵک ببنە بینەری سینەما کاتێک فیلمی کوردی کەمە، یان بلیت گرانە، یان کلتووری سینەما تەنیا لە چەند شوێنێکی دیاریکراودا سنووردارە.

بۆ ئەوەی سینەما بکەین بە بەشێک لە کلتووری ڕۆژانەی هاوڵاتیی کورد، دەتوانین لە ڕێگەی سێ تەوەرەی سەرەکییەوە کار بکەین:

١-بەستنەوەی سینەما بە چالاکیی کۆمەڵایەتییەوە (دروستکردنی ژینگە)

هەروەک چۆن لە سەرەتادا باست کرد کە دەبێت لە کۆمەڵایەتییەوە دەست پێ بکەین، لێرەشدا سینەما دەبێت لە قاڵبە فەرمییەکەی دەربچێت:

سینەمای سەرشەقام و پارکەکان:

ڕێکخستنی شەوانی سینەما لە پارکە گشتییەکان لە وەرزی بەهار و هاویندا. دانانی شاشەی گەورە و کۆبوونەوەی خێزانەکان لەسەر چیمەنەکان بۆ تەماشاکردنی فیلمێکی گونجاو. ئەمە کلتووری "تەماشاکردنی بەکۆمەڵ" زیندوو دەکاتەوە و بە تەواوی بێبەرامبەر یان بە نرخێکی زۆر کەم دەبێت.

یانەی فیلم لە گەڕەک و زانکۆکاندا:

دروستکردنی گروپگەلێکی بچووکی کۆمەڵایەتی کە هەفتانە فیلمێک دەبینن و دواتر بۆ ماوەی نیو کاتژمێر گفتوگۆی لەسەر دەکەن. ئەمە وا دەکات خەڵک فێر بن بە قووڵی سەیری فیلم بکەن، نەک تەنیا وەک کاتبەسەربردنێکی سادە.

فێستیڤاڵە کورتەکانی گەڕەک:

هاندانی گەنجان بۆ ئەوەی بە مۆبایلەکانیان کورتەفیلمی ٣ خولەکی لەسەر کێشەیەکی کۆمەڵایەتی یان جوانییەکانی شارەکەیان دروست بکەن، و لە فێستیڤاڵێکی ناوخۆییدا خەڵات بکرێن.

٢-بەرهەمهێنان و ناوەڕۆک (ئەو شتەی خەڵک دەیەوێت ببینێت)

بۆ ئەوەی بینەر ڕابکێشیت، پێویستت بە بەرهەمێکە کە دەستی بخاتە سەر برین، خەون، و مێژووی ئەو بینەرە:

دوورکەوتنەوە لە "تەنیا کڕنووشبردن بۆ خەم:

سینەمای کوردی بۆ ماوەیەکی درێژ تەنیا لە چوارچێوەی جەنگ، کارەسات و نەهامەتییەکاندا ماوەتەوە. بێگومان مێژووی ئێمە پڕە لەم بابەتانە و گرنگە باس بکرێن، بەڵام پێویستمان بە فیلمی کۆمیدیی پێگەیشتوو، فیلمی درامی، دڵداری، و تەنانەت فیلمی مەتەڵاوی و خەیاڵی زانستییش هەیە. بینەری ئێستای کورد حەزی بە هەمەجۆرییە.

گرنگیدان بە کواڵێتی چیرۆک و دەق:

گەورەترین کێشەی فیلمی کوردی تەکنەلۆجیا یان کامێرا نییە، بەڵکو لاوازیی نووسینی دەقە. پێویستە خولی فێرکاریی نێودەوڵەتی بۆ گەنجانی بەهرەمەند بکرێتەوە لەسەر چۆنیەتی نووسینی چیرۆکی سەرنجڕاکێش.

دۆبلێژ و ژێرنووسی پرۆفیشناڵ:

پێویستە فیلمە جیهانییە بەناوبانگەکان بە شێوەیەکی زۆر سەرنجڕاکێش و ئەکادیمی دۆبلێژ یان ژێرنووسی کوردی بکرێن، تاوەکو نەوەی نوێ لە ڕێگەی زمانی دایکییەوە ئاشنای شاکارە جیهانییەکان ببن.

٣-ژێرخان و پاڵپشتیی حکومی و کەرتی تایبەت

سینەما پیشەسازییەکی گرانبەهایە و بەبێ پاڵپشتی دارایی پێشناکەوێت

سندوقی پاڵپشتیی سینەما:

هاوشێوەی وڵاتانی تر، پێویستە وەزارەت سندوقێکی دارایی دابنێت کە ساڵانە بداتە پرۆژە فیلمی داهێنەرانەی گەنجانی ناوخۆ. پاڵپشتیی دارایی

کەمکردنەوەی باج و تێچووی بلیت:

باج لەسەر هۆڵەکانی سینەما کەم بکرێتەوە بۆ ئەوەی بلیتی سینەما بە نرخێک بێت کە قوتابیەک یان خێزانێکی مامناوەند بتوانێت مانگی دوو جار بچێتە سینەما.

”هێنانەکایەی "پاسای نیشتیمانی بۆ سینەما:

ئاسانکاریی پاسایی بۆ تیمی فیلمسازان (کۆمپانیا ناوخۆیی و جیهانییەکان) کە دەیانەوێت لە کوردستان فیلم بەرهەم بهێنن، وەک ڕێگەپێدان بۆ وێنەگرتن لە شوێنە گشتی و مێژووییەکان بەبێ بەربەستی بیرۆکراتی.

چۆن بینەرێکی "زۆر باش" دروست بکەین؟

بینەری باش ئەو کەسەیە کە تەنیا سەیری "فیلمی ڕاکردن و تەقەتەق" ناکات، بەڵکو بەدوای هزر و پەیامدا دەگەڕێت. ئەمەش بەم ڕێگایانە دەبێت:

پەروەردەی سینەمایی لە قوتابخانەکاندا:

هفتانە یان مانگانە یەک کاتژمێر لە قوتابخانەکاندا تەرخان بکرێت بۆ تەماشاکردنی فیلمێکی فێرکاری یان مرۆیی و گفتوگۆکردن لەسەری. ئەمە لە منداڵییەوە زەوقی بینینی فیلمی بەرز لای مرۆڤ دروست دەکات.

گرنگیدان بە ڕەخنەی سینەمایی:

پێویستمان بە بەرنامەی تەلەفزیۆنی، پەیجی سۆشیاڵ میدیا و بلۆگی تایبەت بە ڕەخنەی سینەمایی هەیە کە فیلمەکان شی بکەنەوە نەک تەنیا ڕیکلامیان بۆ بکەن. کاتێک خەڵک دەبینن فیلمەکە چەند ڕەهەندی هەیە، بە تێڕامانێکی قووڵترەوە سەیری دەکەن.

دروستکردنی "سینەماتیک:

هۆڵێکی تایبەت کە فیلمە کلاسیک و مێژووییە جیهانییەکان پێشکەش دەکات بە نرخی زۆر هەرزان بۆ خوێندکاران و ئارەزوومەندانی سینەما.

کاتێک خەڵک دەچنە سینەما و شتە ئاشنا و ڕۆژانەییەکانی ژیانی خۆیان لەسەر شاشەیەکی گەورە دەبینن، کاردانەوەیەکی دەروونیی زۆر بەهێز دروست دەبێت. لە خوارەوە ڕوونیدەکەینەوە کە بۆچی نموونەکانی تۆ بە دڵنیاییەوە بینەر زیاد دەکەن:

١-دروستکردنی هەستی ئینتیما و مەرەق

کاتێک بینەرێک لەناو هۆڵی سینەما دانیشتووە و لەپڕ پاڵەوانی فیلمەکە دەچێتە ناو **قەڵای هەولێر**، یان لەو ڕێستۆرانتە نان دەخوات کە بینەرەکە خۆی هەفتەی پێشوو لێی بووە، ڕاستەوخۆ دەڵێت: "ئاهـ! ئەوە ئەو شوێنەیە کە من دەیزانم!" ئەمە وا دەکات بینەر هەست بکات کە فیلمەکە هی ئەوە و چیرۆکەکە لەناو جیهانی ڕاستەقینەی ئەودا ڕوو دەدات، نەک لە جیهانێکی خەیاڵیی دوور.

٢-ڕاکێشانی "جەماوەری ئامادە

ئەو خاڵەی کە باسی **یانەیەکی وەرزشی**ت کرد زۆر زیرەکانەیە. پێشبینی بکە لە فیلمێکی کوردیدا، پاڵەوانی سەرەکی هاندەرێکی سەرسەختی یانەی هەولێر یان زاخۆ یان سلێمانی بێت، و درێسەکەی لەبەر بکات و بچێت بۆ یاریگا بۆ بینینی یارییەک.

ئەنجامەکەی چی دەبێت؟

ڕاستەوخۆ تەواوی هاندەرانی ئەو یانەیە دەبنە پاڵپشتی فیلمەکە، وێنەی فیلمەکە لە پەیجەکانیان بڵاو دەکەنەوە، و دەچن بۆ سینەما بۆ ئەوەی یانەکەی خۆیان لەسەر شاشەی سینەما ببینن.

٣-بەکارهێنانی کەسایەتییە ناسراوەکان

وەک میوانی) هێنانی کەسایەتییەکی سیاسی یان کۆمەڵایەتیی ڕاستەقینە هەمیشە سەرنجڕاکێشە. خەڵک حەز دەکەن بزانن - شەرەف یان ڕۆڵێکی کورت ئەو کەسایەتییە لە دەرەوەی قاڵبە فەرمییەکەی خۆی، لەناو فیلمێکدا چۆن دەردەکەوێت. ئەمە دەبێتە هەواڵێکی میدیایی و خەڵکێکی زۆر تەنیا لەبەر بینینی ئەو دیمەنە دەچنە سینەما.

خاڵێکی زۆر گرنگ (بۆ ڕاستگۆیی و واقیعبینی):

هەرچەندە ئەم شێوازە زۆر سەرکەوتووە، بەڵام دەبێت دەرهێنەرەکان زۆر وریایانە بەکاری بهێنن. نابێت نیشاندانی ڕێستۆرانتەکە تەنیا بۆ "ڕیکلامێکی بێزارکەر" بێت، یان نیشاندانی سیاسەتمەدارەکە ببێتە "پڕوپاگەندە"، بەڵکو دەبێت زۆر بە **سروشتی** لەگەڵ ڕووداوەکانی چیرۆکەکەدا تێکەڵ ببن، بە جۆرێک ئەگەر ئەو شوێنە یان ئەو کەسە دەربهێنین، چیرۆکەکە کەم و کورتی تێ بکەوێت. سینەمای تورکی و هۆلیود ئەم کارە زۆر بە پرۆفیشناڵی دەکەن (بۆ نموونە نیشاندانی کۆڵانەکانی ئیستەنبوڵ یان قاوەخانەکانی نیویۆرک لە زۆربەی فیلمەکاندا).

بۆیە سینەما دەبێت ڕەنگدانەوەی خەلکی بێت جا لە رووی هونەر یان وەرزش یان سیاسی یان کۆمەلایەتی ....هیتر بێت.

نزیککردنەوەی نەتەوەکان لە کورد

نەتەوەکانی تر لە کوردستان بریتین لە اراب و تورکمان و اشوری ،بۆیە بۆ هەوەی هەم نەتەوانە لە کورد نزیک بکەینەوە دەبێت هەم رێگا کۆمەلایەتیانە بگرینە بەر:

نزیککردنەوەی پێکهاتە و نەتەوە جیاوازەکانی کوردستان (کورد، عەرەب، تورکمان، ئاشووری/کلدان/سریان) لە ڕێگەی **چالاکی کۆمەڵایەتی، وەرزش، و هونەرەوە**، یەکێکە لە کاریگەرترین و جوانترین ڕێگاکان بۆ بەهێزکردنی پێکەوەژیانی ئاشتیانە. مێژوو نیشانی داوین کە سیاسەت زۆرجار دیوار لە نێوان مرۆڤەکاندا دروست دەکات، بەڵام کلتوور، وەرزش، و کارلێکی کۆمەڵایەتی ئەو دیوارانە دەڕووخێنن.

لێرەدا نەخشەڕێگایەکی کرداری لەسەر ئاستی کۆمەڵایەتی دەخەینەڕوو بۆ نزیککردنەوەی ئەم نەتەوانە لە یەکتر:

١-لە ڕێگەی وەرزشەوە: "یاریگایەک بۆ هەمووان

وەرزش زمانێکی جیهانییە کە پێویستی بە وەرگێڕان نییە. کاتێک گەنجێک لە ناو یاریگادایە، ناسنامەی یاریزانەکە گرنگە نەک نەتەوەکەی.

”جامی پێکەوەژیانی کوردستان”:

ڕێکخستنی خولێکی ساڵانەی تۆپی پێ یان بالە لەسەر ئاستی گەڕەک و شارۆچکە جیاوازەکان (بۆ نموونە: گەڕەکەکانی کەرکووک، هەولێر، یان دهۆک کە ئاوێتەیەک لەم نەتەوانەی تێدایە). مەرجی بەشداریکردنی تیمەکان ئەوە بێت کە هەر تیمێک پێویستە پێکهاتبێت لە یاریزانی کورد، عەرەب، تورکمان، و مەسیحی. ئەم تێکەڵبوونە وا دەکات گەنجان لە نزیکەوە ببنە هاورێی یەکتر و بۆ یەک ئامانج بجەنگن.

دروستکردنی یانەی تایبەت بە نەتەوەکان تا بەشداری بکەن لە خولەکان.

ماراسۆنی ئاشتی:

ماراسۆنێکی ساڵانە کە لە ناوچە تێکەڵاوەکاندا بەڕێوەبچێت و دروشمی سەرەکی "ڕاکردن بۆ یەکڕیزی" بێت، کە تێیدا نوێنەری هەموو نەتەوەکان بە جلوبەرگی ڕەسەنی خۆیانەوە هێڵی دەستپێک دەستنیشان بکەن.

٣-لە ڕێگەی هونەرەوە: "کۆنسێرت و فێستیڤاڵی فرەڕەنگی"

هونەر ڕاستەوخۆ دەست لە دڵی مرۆڤەکان دەدات. لە بری ئەوەی هەر نەتەوەیەک بە تەنیا فێستیڤاڵی هەبێت، با فێستیڤاڵەکان هاوبەش بن:

ئۆرکێسترای نیشتمانیی کوردستان (فۆلکلۆری تێکەڵاو):

دروستکردنی گروپێکی مۆسیقای گەورە کە تێیدا مۆسیقاژەن و گۆرانیبێژانی کورد، عەرەب، تورکمان و ئاشووری پێکەوە کار بکەن. گۆرانییەکی هاوبەش بەرهەم بهێنن کە تێیدا دێڕێک بە کوردی، دێڕێک بە عەرەبی، دێڕێک بە تورکمانی، و دێڕێک بە زمانی سۆریانی بێت. ئەم جۆرە بەرهەمانە سۆزێکی کلتووری بێوێنە لە دڵی هاوڵاتیاندا دروست دەکات.

شانۆی فرەزمان:

شانۆگەرییەک کە لەسەر تەختە باس لە چیرۆکی خێزانێکی جیاواز بکات لە کوردستان (دراوسێیەتی نێوان کوردێک، تورکمانێک، عەرەبێک، و مەسیحییەک). هەر کارەکتەرێک بە زمان و شێوەزاری خۆی قسە بکات بە ژێرنووسی کوردی/عەرەبی. ئەمە وا دەکات بینەران لە هۆڵەکەدا پێکەوە پێبکەنن و پێکەوەش بگریان.

فێستیڤاڵی سینەمایی پێکەوەژیان:

پێشاندانی کورتەفیلم کە لەلایەن گەنجانی ئەم پێکهاتانەوە دەرهێنراون و باس لە هاوڕێیەتی، هاوسێیەتی و لایەنە مرۆییە هاوبەشەکانیان دەکەن.

٣-لە ڕێگەی چالاکی کۆمەڵایەتییەوە: "سفرەیەک بۆ هەمووان

هیچ شتێک وەک خواردن و کلتووری میوانداری مرۆڤەکان لە یەکتر نزیک ناکاتەوە.

فێستیڤاڵی خواردنی کلتووری:

ڕێکخستنی فێستیڤاڵی ساڵانەی خواردن لە پارکە گشتییەکاندا. تێیدا گۆشەی تایبەت هەبێت بۆ: "خواردنی کوردی" (وەک یاپراخ)، "خواردنی عەرەبی" (وەک دۆڵمەی بەغدادی یان بریانی)، "خواردنی تورکمانی" (وەک دۆڵمەی قەڵا یان کفتە)، و "خواردنی ئاشووری" (وەک هەنیسا یان ششبرەک). خەڵک کاتێک خواردنی یەکتر تاقی دەکەنەوە، گفتوگۆ دەکەن و لە یەکتر نزیک دەبنەوە.

بۆنە کلتوورییە هاوبەشەکان:

پیرۆزباییکردنی بەکۆمەڵی جەژنەکان. بۆ نموونە، گەنجانی کورد بچن بۆ پیرۆزبایی جەژنی سەری ساڵی ئاشوورییەکان (ئەکیتو) یان جەژنی لەدایکبوونی حەزرەتی مەسیح. لە بەرامبەردا، پێکهاتەکانی تر بەشدار بن لە جەژنی نەورۆزدا. ئەم بەشداریکردنە مەیدانییە نیشانەی ڕێزگرتنێکی قووڵە لە کلتووری یەکتر.

دیداری هاوسێیەتی" لە گەڕەکە تێکەڵاوەکاندا:

ڕێکخستنی چای ئێواران یان کۆبوونەوەی پیاوان و ژنانی گەڕەکە جیاوازەکان لە یانە کۆمەڵایەتییەکاندا بۆ باسکردنی کێشە خزمەتگوزارییەکانی گەڕەکەکەیان. کاتێک پێکەوە کار دەکەن بۆ پاککردنەوەی پارکێکی گەڕەکەکەیان یان ڕواندنی نەمام، هەستی "هاوڵاتیبوون" گەشە دەکات و دیواری جیاوازی نەتەوەیی کاڵ دەبێتەوە.

دیدگای کۆتایی:

کاتێک وەزارەت یان لایەنی بەرپرس ئەم چالاکییانە ئەنجام دەدات، نابێت بە شێوازێکی "فەرمی و وشک" بێت. دەبێت چالاکییەکان وەک **ئاهەنگگێڕانێک بە دەوڵەمەندیی کوردستان** نیشان بدرێت. کوردستان هاوشێوەی تابلۆیەکی ڕەنگاوڕەنگە؛ ئەگەر یەک ڕەنگی تێدا بێت جوان نابێت، بەڵکو کاتێک هەموو ڕەنگەکان (کورد، عەرەب، تورکمان، ئاشووری) پێکەوە دەبن، تابلۆیەکی بێوێنە و سەرنجڕاکێش پێشکەش بە جیهان دەکات.

وەزارەتی پاراستنی ناسنامەی نیشتمانی و گەشەپێدانی کۆمەڵایەتی

دەبیت هەم وەزارەتە بوونی هەبێ تاوەکو هەم هامانجانە بێنێتە دی:

١.ریگریکردن لە دروستبوونی رق و کینە لەنێوان یانەکانی دیربی و کلاسیکۆ و هاوپەیمانە وەرزشیەکان بەهۆی هامارەکانی هەم سێ هاستە.

٢.چاودێری یاریزان و یانەکانی وەرزشی و هونەری و هیتر بۆ بابەتە پەیوەست بە نەتەوەیی.

٣.چاودێریکردنی نەتەوەکانی تر لە وەرزش و هونەر تاوەکو نەبن بە زیان بۆ نەتەوەی کورد، تاوەکو قالبی خۆیان رێگەیان پێ بدرێت و وایان لێ بکەین کە نەتوانن بێ کورد بژین

٤. ریگریکردن لە نەتەوەکانی تر کە بەرێژەی تەواو کلتوری خۆیان هەزمون بکەن بەلکو دەبێت بە زۆری کوردی هەزمون بکان.

٥.پاراستنی سیستەمی دەولە

کۆنترۆڵکردنی توندوتیژیی وەرزشی (دێربی و کلاسیکۆ)

ئامانج:

ڕێگریکردن لە دروستبوونی ڕق و کینە لە نێوان هاندەرانی یانە ڕکابەرەکان لەسەر هەر سێ ئاستی (ناوخۆیی، هەرێمی، و نێودەوڵەتی).

میکانیزم:

پەرەپێدانی "یاسای ڕەوشتی وەرزشی"، سزادانی ئەو کەس و میدیایانەی کە هانی توندوتیژی دەدەن، و بەرزکردنەوەی هۆشیاریی هاندەران بۆ ئەوەی وەرزش ببێتە هۆکاری لێکتێگەیشتن نەک کەرتبوونی کۆمەڵایەتی.

٢-چاودێریی نیشتمانی لە کایەکانی وەرزش و هونەردا

ئامانج:

دڵنیابوون لەوەی یاریزانان، هونەرمەندان و لایەنە پەیوەندیدارەکان پابەندن بە بەها نەتەوەیی و نیشتمانییەکان و لە چوارچێوەی بەرژەوەندییە باڵاکاندا دەجووڵێنەوە.

میکانیزم:

داڕشتنی کۆدە ڕەوشتییەکان بۆ نوێنەرانی وڵات لە مەیدانە نێودەوڵەتییەکاندا، بۆ ئەوەی وەک باڵیۆزی ڕاستەقینەی دۆزی کورد و نیشتمان دەربکەون.

٣-پاراستنی ناسنامەی کلتوری و ئاسایشی نەتەوەیی

ئامانج:

ڕێگریکردن لەوەی کلتور و چالاکیی پێکهاتە یان نەتەوەکانی تر ببێتە مەترسی لەسەر ناسنامەی زۆرینەی کوردی، و هاوکات لێهاتوویی ئەوان بخرێتە خزمەت بەرژەوەندیی گشتییەوە.

میکانیزم:

لە جیاتی بەکارهێنانی زۆرداری (کە لەوانەیە پەرچەکرداری نەرێنی لێبکەوێتەوە)، دەکرێت لە ڕێگەی **"سیاسەتی تێکەڵکردنی کلتوری"** **(Cultural Integration)** و بەهێزکردنی "نەرمەهێز" (Soft Power) کار بکرێت. واتە بەهێزکردنی پێگەی زمان و کلتوری کوردی وەک زمانی فەرمی و سەرەکی، بە شێوازێک کە پێکهاتەکانی تر بۆ ڕاییکردنی ژیانی ڕۆژانە و سەرکەوتنیان پێویستیان پێی بێت و خۆبەخشانە فێری ببن.

٤-پاراستنی سیستەمی دەوڵەت

ئامانج:

پاراستنی قەوارەی دەوڵەت و سەقامگیریی سیاسی لە ڕێگەی چاودێریکردنی ئەو بوارانەی کاریگەرییان لەسەر ڕای گشتی هەیە (وەک وەرزش و هونەر).

میکانیزم:

هەماهەنگی لە نێوان ئەم وەزارەتە و دەزگاکانی ئاسایشی نیشتمانی بۆ ڕێگریکردن لە هەر جۆرە دزەکردنێکی کلتوری یان سیاسی کە بیەوێت لە ڕێگەی نەرمەوە زیان بە پایەکانی دەوڵەت بگەیەنێت.

مەبەستمان لە سیستەمی دەولەت بریتیە لەوەی کە دامەزراوەکانی دەولەت ببن بە رێکخراو نەک حیزبی ،ئەمیش بە دیاریکردنی دەسەلاتی بەرپرسانی دەولەت ، وە چاودێریکردنیان تا دەرنەچن لە قالبی خۆیان.

١-جیاکردنەوەی حیزب لە حکومەت (بەدامەزراوەییکردن)

ئامانج:

گۆڕینی دامەزراوەکانی دەوڵەت لە کەرەستەی خزمەتگوزاریی حیزبییەوە بۆ دامەزراوەی نیشتمانیی سەربەخۆ کە تەنها کار بۆ بەرژەوەندیی گشتی و یاسا بکەن.

میکانیزم:

قەدەغەکردنی هەر جۆرە دەستوەردانێکی حیزبی لە پڕیارە ئیداری، دارایی و بێت نەک وەرزشییەکاندا. وەرگرتنی پۆستەکان دەبێت لەسەر بنەمای لێهاتوویی لایەنگریی سیاسی.

٢-دیاریکردنی وردی دەسەڵاتی بەرپرسان (ڕێگریکردن لە زیادەڕۆیی)

ئامانج:

ڕێگریکردن لەوەی بەرپرسان (جا لە کەرتی وەرزش، هونەر یان کارگێڕیدا بن) دەسەڵاتەکانی خۆیان بۆ بەرژەوەندیی شەخسی، بنەماڵەیی یان حیزبی بەکاربهێنن.

میکانیزم:

داڕشتنی "پەیڕەوی ناوخۆی توند" بۆ هەر پۆست و دامەزراوەیەک، کە تێیدا سنووری دەسەڵاتی هەر بەرپرسێک بە ڕوونی دیاری کرابێت، بە جۆرێک هیچ کەس نەتوانێت لە یاسا باڵاتر بێت.

وە ڕێگەیەکی تریش بریتیە لە ئیرادە و رۆشنبیری خەلکی تا رێگری لەم کارە بگرن

٣-چاودێریکردنی بەردەوام و لێپرسینەوە (نەهێشتنی بەلاڕێدابردن)

ئامانج:

چاودێریکردنی دۆخی کارگێری و دارایی بەرپرسان بۆ ئەوەی لەو قالب و چوارچێوە یاساییەی بۆیان دیاریکراوە دەرنەچن.

میکانیزم:

هەر بەرپرسێک دروستکردنی سیستەمێکی توندی لێپرسینەوە و شەفافییەت سەرپێچی بکات یان پۆستەکەی بۆ مەرامی حیزبی بەکاربهێنێت، ڕووبەڕووی سزای یاسایی و لادان لە پۆستەکەی ببێتەوە.

دەرئەنجام:

بە زیادکردنی ئەم بڕگەیە، کایەی کارکردنی وەزارەتەکە لە چاودێریی دەرەکی (کۆمەڵگا، وەرزش، نەتەوەکانی تر) دەگۆڕێت بۆ **چاودێریی ناوخۆیی و بنبڕکردنی گەندەڵی و پاوانکاریی حیزبی.**

ئەرکی ئەم وەزارەتە بریتیە لە :

١.پێشخستنی و گەشەپێدانی منالان لە ەێگەی ۆنلاینەوە،بۆ ئەوەی ببن بە کەسانی باش دەبێ لە رووی پەروەردەو و زانیاریەوە پێشبکەون ،بە هاندانی منالەکان بۆ پیسکەوتن دەولات پێشدەکەوێ.

ئەمە دیدگایەکی ستراتیژی و دووربینانەیە. منداڵانی ئەمڕۆ داهێنەران و سەرکردەکانی داهاتووی وڵاتن. لە جیهانی ئێستادا کە تەکنەلۆجیا بەشێکی دانەبڕاوە لە ژیانی منداڵان، بەکارهێنانی **ئۆنلاین** وەک ئامرازێکی پەروەردەیی و گەشەپێدان، نەک تەنیا پێویستییە، بەڵکو خێراترین و کاریگەرترین ڕێگایە بۆ گەیاندنی زانیاری بە هەموو ماڵێک لە کوردستان.

کاتێک وەزارەتی گەنجان (یان لایەنی پەیوەندیدار) وەبەرهێنان لە منداڵاندا دەکات لە ڕێگەی تەکنەلۆجیاوە، بەردی بناغەی دەوڵەتێکی پێشکەوتوو دادەنێت. لێرەدا چەند ڕێگایەکی کرداری هەیە بۆ جێبەجێکردنی ئەم ئەرکە لە ڕێگەی ئۆنلاینەوە:

١-دروستکردنی "پلاتفۆرمی نیشتمانیی منداڵانی کوردستان

پێویستە پلاتفۆرمێکی ئەلیکترۆنیی فەرمی (ئەپڵیکەیشن و وێبسایت) هەبێت کە تایبەت بێت بە منداڵانی کورد، بە دیزاینێکی ڕەنگاوڕەنگ و سەرنجڕاکێش، کە ئەم بەشانەی تێدابێت؛

فێربوونی سەرگەرمی:

فێرکردنی زمان (کوردی، ئینگلیزی)، بیرکاری، و زانستە بنەڕەتییەکان لە ڕێگەی یاریی بچووک و کارلێکەرەوە. منداڵ بە یارییکردن فێری زانیاری دەبێت بێ ئەوەی هەست بە ماندووبوون بکات.

بۆ منداڵان فێرکاریی کۆدنووسین:

کە گونجاون بۆ تەمەنی (وەک Scratch) زمانەکانی کۆدنووسینی سادە منداڵان، بە زمانی کوردی ئامادە بکرێن. کۆدنووسین بیرکردنەوەی لۆجیکی و داهێنەرانە لە منداڵدا بەهێز دەکات و بنچینەیەکە بۆ دروستکردنی کەرتی تەکنەلۆجی لە داهاتووی وڵاتدا.

کتێبخانەی دەنگی و وێنەیی ئۆنلاین:

چیرۆکە پەروەردەییەکان و کلتوورییەکان بە شێوازی کارتۆن و دەنگی سەرنجڕاکێش بڵاو بکرێنەوە، کە فێری بەها ئەخلاقییەکانی وەک (ڕاستگۆیی، پاراستنی ژینگە، هاوکاری، و ڕێزگرتن لە بەرامبەر)یان بکات.

٢-سیستم و کێبڕکێی هاندەرانە (کۆمەڵایەتی و پاداشت)

بۆ ئەوەی منداڵان بەردەوام بن لە بەکارهێنانی ئەم پلاتفۆرمانە بۆ فێربوون، دەبێت سیستمی هاندان هەبێت:

کۆکردنەوەی جامی زێڕین:

هەر کاتێک منداڵێک خولێکی فێربوونی فۆتۆگرافی، نیگارکێشی، یان بیرکاری لەسەر پلاتفۆرمەکە تەواو دەکات، خاڵ یان باجی دیجیتاڵی وەردەگرێت.

خەڵاتی ڕاستەقینە بۆ زانیاری و داهێنان:

لە کۆتایی هەر مانگێکدا، کێبڕکێی ئۆنلاین لەسەر ئاستی کوردستان بکرێت (بۆ نموونە: باشترین کورتە چیرۆک کە منداڵێک نووسیویەتی، یان باشترین کێشانەی سەر کۆمپیوتەر). براوەکان بە شێوەیەکی فەرمی لەلایەن وەزارەتەوە بە دیاریی فێرکاری (وەک ئایپاد، کتێب، یان کەرەستەی زانستی و وەرزشی) خەڵات بکرێن.

٣-هۆشیارکردنەوە و پاراستنی منداڵ لە جیهانی دیجیتاڵیدا

ئەرکێکی تری گرنگی ئەم پلاتفۆرمە، هۆشیارکردنەوەی منداڵانە لە مەترسییەکانی ئینتەرنێت:

کۆرسی کورت لەسەر "هاوڵاتیبوونی دیجیتاڵی:

فێرکردنی منداڵان کە چۆن بە شێوەیەکی تەندروست ئینتەرنێت بەکاربهێنن، چۆن ڕێز لە خەڵکی تر بگرن لە سۆشیاڵ میدیادا، و چۆن لە مەترسییەکانی هاوڕێچە گوماناوییەکان و هاوڕێیەتی ساختە دوور بکەونەوە.

پشتگیری و هاوکاری دەروونی ئۆنلاین:

بوونی هێڵێکی گەرمی نامەناردنی ئۆنلاین کە منداڵان یان دایکان و باوکان یان (Cyberbullying) بتوانن لە کاتی ڕووبەڕووبوونەوەی گێچەڵی ئەلیکترۆنی هەر کێشەیەکی دەروونی، هاوکاری و ڕاوێژی خێرا وەربگرن.

٤-فێرکردنی دایکان و باوکان (ڕۆڵی خێزان)

پێشخستنی منداڵان بەبێ هاوکاریی خێزانەکانیان سەرکەوتوو نابێت. وەزارەت دەتوانێت خولی کورت و چڕی ئۆنلاین بۆ دایکان و باوکان ڕێکبخات لەژێر ناونیشانی:

”چۆن کاتی شاشەی منداڵەکەم ڕێکبخەم؟“

”چۆن بە شێوازێکی پۆزەتیف و بەبێ توندوتیژی پەروەردەی منداڵەکەم بکەم؟“

”چۆن بەهرەی منداڵەکەم بناسمەوە و گەشەی پێ بدەم؟“

نەتەوەییبوونی شارستانی

نەتەوەییبوونی شارستانی (Civic Nationalism) – کە هەندێک جار پێی دەوترێت نەتەوەییبوونی مەدەنی یان لیبراڵ — چەمکێکی سیاسی و کۆمەڵایەتییە کە پێناسی نەتەوە و هاوڵاتیبوون لەسەر بنەمای **بەها هاوبەشەکان، یاسا، و مافەکانی هاوڵاتی** دەکات، نە ک لەسەر بنەمای ڕەگەز، خوێن، یان ئایین.

لە دانانی ئەم چەمکەدا، **دەوڵەت** و **یاسا** خاڵی ناوەندین.

تایبەتمەندییە سەرەکییەکانی نەتەوەییبوونی شارستانی

هاوڵاتیبوونی ئارەزوومەندانە:

هەر کەسێک کە پڕوای بە دەستوور و یاساکانی وڵات هەبێت و ڕێزیان لێ بگرێت، دەکرێت بێتە ئەندامی ئەو نەتەوەیە، جیاواز لەوەی لە کوێ لەدایک بووە یان ڕەگەزی چییە.

سەروەریی یاسا:

هەموو تاکەکان لە ئاستی یاسادا بەرامبەرن و هەمان ماف و ئەرکیان هەیە.

پەیمانی کۆمەڵایەتی:

پەیوەندی نێوان هاوڵاتی و دەوڵەت لەسەر بنەمای پڕوابوون بە ئازادییەکانی فرد و دیموکراتییە.

پلۆڕالیزم (فرەیی):

ڕێگە بە فرەچەشنیی کلتوری، ئایینی، و ڕەگەزی دەدات لەژێر چەتری یەک دەستووردا.

جیاوازی لەگەڵ نەتەوەییبوونی ڕەگەزی (Ethnic Nationalism)

نەتەوەییبوونی ڕەگەزی (Ethnic)	نەتەوەییبوونی شارستانی (Civic)	تایبەتمەندی
خوێن، بنەچە، زمان، و کلتوری هاوبەش	پروابوون بە یاسا، دەستوور، و بەها مەدەنییەکان	**بنەمای ئەندامێتی**
زگماکییە (ناتوانیت باری تەندروستی یان ڕەگەزت بگۆڕیت)	ئارەزوومەندانەیە (لەڕێگەی وەرگرتنی هاوڵاتیبوونەوە)	**شێوازی بەشداربوون**
کۆمەڵەیەک لە خەڵک بەپێی کلتور یان رەگەزی هاوبەش	کۆمەڵەیەک لە هاوڵاتیان لەژێر یەک دەوڵەتدا	**تێگەیشتن لە نەتەوە**
ئەڵمانیای سۆشیالیستی مێژوویی، وڵاتانی خاوەن نەتەوەیی داخراو	ویلایەتە یەککگرتووەکانی ئەمریکا، فەرەنسا، کەنەدا	**نموونە**

21/6

دەستپێکی پرۆژەکە و نووسینی بیرۆکەکن

21\8

کۆتایی چیرۆکەکە

نووسەری ئەم بیرۆکانە

کورێکی ١٩ سالان